بەشی یەکەم: بنەما و تەوەرە سەرەکییەکانی ڕێباز و سیاسەتەکانی کۆمەڵە

I. کۆمەڵە و پرسی نەتەوەیی لە کوردستان

- سەبارەت بە مەسەلەی کورد لە پارچەکانی دیکەی کوردستان
- کۆمەڵە و حیزبە کوردستانییەکان
- سەبارەت بە نەتەوەکانی دیکەی دانیشتوی ئێران
- سەبارەت بە پیلانی هێنانەگۆڕی باسی جوداییخوازی لە ئێران و مەسەلەی یەکپارچەیی خاکی ئێران

II. کۆمەڵە و مەسەلەی فیدرالیزم

- ئاڵترناتیڤی شێوەی دەسەڵاتی سیاسی لە کوردستاندا

III. کۆمەڵە و بزووتنەوەی کرێکاری و بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکانی دیکە

- سیاسەتی ئێمە لە حاست خەباتی کرێکاری لە کوردستان
- کۆمەڵە و بزوتنەوەی ژنان

IV. کۆمەڵە و ستراتیژی سوسیالیستی و پەرەپێدانی دیموکراسی

- پلۆرالیزمی سوسیالیستی
- لەگۆڕەپانی سیاسی ئێراندا
- بزوتنەوەی کرێکاری

بەشی دووهەم :ڕوانگەی کۆمەڵە لە بەرانبەر مەسەلە سیاسی و کۆمەڵایەتییە سەرەکییەکاندا

1. بەها و بنەماکانی سیستمی دیموکراتیک

2. لەسەر بەیانییەی جیهانی مافەکانی مرۆڤ

3. سەبارەت بە حکوومەتی کۆماری ئیسلامی

4. کۆمەڵە و مەسەلەی ئایین

5. ئێعتیاد و ماددەسڕکەرەکان

6. دژایەتی لەگەڵ شەڕ و چەکی کۆمەڵکوژ

7. مافی منداڵان، کارکردنی منداڵان و کێشەی منداڵانی سەرشەقام

8. دابینکردنی سیستمی فێرکردن و بارهێنان بە خۆڕایی، بۆ هەمووان

9. دابینکردنی پێداویستییە ئابووری و کۆمەڵایەتییەکان بۆ بەساڵاچووان و...

10. پێویستیی هەڵوەشاندنەوەی حوکمی ئیعدام

11. دژایەتی لەگەڵ سزادانی جەستەیی بەتایبەت لە پێشچاوی خەڵک

12. دەربارەی سەرچاوە سروشتییەکان، ژینگە و ئاسەوارە مێژووییەکانی کوردستان

پێشەکی

ئاڵوگۆڕە بنەڕەتییەکانی پێکهاتەی سیاسی، کۆمەڵایەتی و ئابووری لە چەند دەیەی ڕابردوودا، گۆڕانکاریی بەرچاوی لە هەموو بوارەکانی ژیانی خەڵکی کوردستاندا پێکهێناوە. کۆمەڵە کە پتر لە سی ساڵە کاریگەریی لەسەر بواری کۆمەڵایەتی و سیاسی ژیانی خەلک لە کوردستاندا هەیە، سەرەڕای ئەوەی لەباری تەشکیلاتی و سیاسییەوە زۆرجار گەشەی کردووە و زۆرجاریش تووشی کەندوکۆسپ بووە بەڵام بەردەوام داکۆکیکاری مافی نەتەوەیی خەڵکی کوردستان بووە و، بەکردەوە بەشێک لە خەبات بۆ رزگاری خەڵکی کردستان لە ستەمی نەتەوایەتی و، خەباتکاری شێلگیری ڕێگای ڕزگاریی ستەملێکراوان و چینە ژێردەستەکانی کۆمەڵگا بووە و، پەرەپێدەری فەرهەنگی پێشکەوتوو و عەداڵەتخوازانە بووە.

ئاڵوگۆڕە سیاسی و ئابورییەکان و قووڵتربوونەوەی کەلێنی چینایەتی و گەشەی وشیاریی نەتەوەیی لە کوردستان، حوزووری ڕەوتێکی چەپ و عەداڵەتخواز بۆ رزگاریی خەڵکی کوردستان و چینە زوڵملێکراوەکانی، کردووەتە پیویستییەکی حاشاهەڵنەگر. کوردستان لە کۆمەڵگایەکی ساکار و سوننەتییەوە، بەرەو کۆمەڵگایەکی لێکئالاوتر، رێکخراوتر و مۆدێرنتر دەڕوا. کوردستانی ژێردەسەلاتی حکوومەتی ئێران زیاتر لە هەر کاتێک پێویستی بە حیزبێکی سوسیالیستی، ئازادیخواز و خەباتکار هەیە کە ڕابەرایەتیی خەباتی نەتەوایەتی و دیموکراتیکی ئەم نەتەوەیە بگرێتە ئەستۆ.

گوشاری نێوخۆیی و نێودەوڵەتی لەسەر کۆماری ئیسلامیی ئێران توندتر بوونەتەوە و کۆمەڵگای ئێران و کوردستان لەسەروبەندی ئاڵوگۆڕێکی بنەڕەتیدان. کوردستان لە کاتی ڕوودانی هەر ئاڵوگۆڕێکی سیاسی و کۆمەڵایەتی زۆرترین ئامادەیی بۆ ڕاپەڕین و هەڵگرتنی هەنگاوی گەورە بەرەو ئاواتە لەمێژینەکانی هەیە.

بزوتنەوەی ڕزگاریخوازانەی نەتەوەی کورد جوگرافیایەکی بەرینتری لەخۆ گرتووە. ئەم جووڵانەوەیە وەها تێکەڵ بە ژیان و ئاواتەکانی خەڵک بووە کە چارەسەری یەکجاری و دیموکراتیکی مەسەلەی کورد و، ڕزگاری ئەم نەتەوەیە لە ستەم، دیکتاتۆری و کۆتاییهێنان بە داگیرکاریی سەربازی، بووەتە فاکتورێکی تاکتیکی و ستراتیژیک بۆ ڕەوتە سوسیالیستەکان. خەبات بۆ رزگاری نەتەوەیی و هەوڵدان بۆ دەستەبەرکردنی مافی یەکسانی ئەم نەتەوەیە لەگەڵ باقی نەتەوە ئازادەکانی جیهان، بەشێک لە خەباتی ڕزگاریخوازانە و عەدەلەتخوازانەی کۆمەڵەیە.

کۆمەڵە بە پشتبەستن بە مێژووی پرشنگداری ساڵەکانی پاش دەسپێکردنی خەباتی ئاشکرای لە ڕێبەندانی ساڵی 1357ی هەتاویدا، سەرەڕای هەڵە سیاسییەکانی، بە ڕەخنەی گونجاو و شەفاف لە ڕابردووی خۆی. دەتوانێ ببێتەوە جێگای هێوای جەماوەری بەرینی خەڵکی کوردستان و لە هەلێکی مێژوویی دیکەدا خەباتی ئەم نەتەوەیە بۆ دەستبەرکردنی مافە ئابوری و سیاسییەکانی رێک بخات و رێبەرایەتی بکا. بارودۆخی ڕوولەگۆڕانی ئەمڕۆکە، ئەو راستییە بۆ کۆمەڵە وەک بەشێکی بزوتنەوەی چەپ و سوسیالیستی لە کوردستان دووپات دەکاتەوە کە پێویستە ڕوانگە سیاسییەکانی خۆی ڕاشکاوانە باس بکا.

بەشی یەکەم: بنەما و تەوەرە سەرەکییەکانی ڕێباز و سیاسەتەکانی کۆمەڵە

I. کۆمەڵە و پرسی نەتەوەیی

کۆمەڵە، ستەمی نەتەوایەتی لە کوردستان بە سەرەکیترین گرفت و ململانێی ئەم کۆمەڵگایە دەزانێ. سەرەڕای ئەوەی لە سەرەتای سەدەی بیستەم، وشیاری و هاوپشتی نەتەوەیی لە ئاستێکی بەرزدا نەبوو، بەڵام دامەزرانی کۆماری کوردستان کە پشتی بە بارودۆخی نێونەتەوەیی ئەو سەردەم بەستبوو، تین‌وتەوژمێکی بەرچاوی بە خەباتی خەڵکی کورد بۆ ڕزگاری نەتەوەیی لە کوردستانی بندەسەڵاتی ئێران بەخشی. شێوازی دیموکراتیکی کۆماری کوردستان، وەک یەکەمین ئەزموونی دەسەڵاتی خەڵکی کورد، لە بارودۆخی کۆمەڵایەتی و سیاسی ئەوکات، گۆڕانکارییەکی بەرچاو بوو. سەرەڕای ئەوەی دەسەڵاتی کۆماری کوردستان تەنها یازدە مانگ درێژەی بوو بەڵام کاریگەرییەکانی لەسەر خەباتی نەتەوەیی و دەوڵەمەندکردنی ئەو خەباتە حاشاهەڵنەگرە و لە ڕاستیدا بناغەدانەری بەها دیموکراتیکییەکان لە بزوتنەوەی کوردستان بووە و لە باقی بەشەکانیدا کاریگەریی بەچاوی بووە.

پێکهاتنی کۆمەڵەی ژ. ک (ساڵی 1322) و دامەزرانی کۆماری کوردستان لە مهاباد (ساڵی 1324) و پێکهاتنی حیزبی سیاسی پێشکەوتوو و ئەوڕۆیی تین‌وتەوژمێکی بەرچاوی بە خەباتی نەتەوەیی لە کوردستان بەخشی. شکستی کۆماری کوردستان و سەرکوتی خەباتی گەلی کورد لە دەیەی 30 و ساڵەکانی 46-47 و دەسگیر و زیندانیکرانی چالاکانی خەباتی نەتەوەیی لە کوردستان، نەیانتوانی پێش بە هاتنە مەیدانی بەرینی خەڵکی کورد لە ساڵی 57دا بگرن.

سێ دەیە دەسەڵاتی خوێناوی و دڕندانەی کۆماری ئیسلامی لە کوردستان، نەیتوانیەوە چۆکی بە گەلی کورد دابدا و لە خەبات بۆ ڕزگاری پاشگەزیان بکاتەوە بەڵکو ئێستا جوگرافیای ئەم خەباتە لە کوردستان لە هەموو کاتێک بەرینتر بووەتەوە. سەرەڕای هێرشی بەرینی کۆماری ئیسلامی بۆ سەر کوردستان، میلیتاریزەکرانی کوردستان، بۆمبارانی شار و دێی کوردستان و ئێعدامی بەکۆمەڵ، کوردستانی بندەسەڵاتی ئێران زیاتر لە جاران بەرەو خودئاگاهی، هاوپشتی و خەباتی نەتەوەیی و دیموکراتیک هەنگاوی ناوە. ئەگەر لەشکرکێشی کۆماری ئیسلامی لە 28ی گەلاوێژی 1358 بۆ داگیرکردنی کوردستان و سەرکوتی سەڵای ئازادیخوازیی دەستی پێکرد، ئەمڕۆکە و پاش 30 ساڵ، گەلی کورد زیاتر لە ڕابردوو پێداگری لەسەر دەستەبەرکردنی ئازادی و مافی دیاریکردنی چارەنووسی دەکا. ئەمڕۆ نەتەوەی کورد یەکگرتووتر و یەکریزترە و هیچکاتێک جوگرافیای خەباتی سیاسی لە کوردستان بەم شێوەیە بەرین نەبووە. هاوکات ئێستا داخوازیی نەتەوەیی و مەدەنی خەڵکی کوردستان لە بەراورد لەگەڵ ڕابردوو شەفافییەتێکی زیاتری پەیدا کردوە و تەنانەت شاهیدی گەشەکردنی ئاستی ئەم داخوازیی و ئامانجانە بووین.

بە پێی ئەوەی کە کوردستان ئامادەی گۆڕانکارییە، کۆمەڵە لە بارودۆخی ئێستادا خەبات بۆ نەهێشتنی ستەمی نەتەوایەتی لە سەرەوەی سیاسەت و بەرنامەکانی خۆی داناوە. کۆمەڵە ڕێکخستن و ڕابەرییکردنی ئەم خەباتە ڕوو لە گەشەیە بە ئەرکی سەرەکی خۆی دەزانێ.

کۆمەڵە حیزبی چەوساوەکان، حیزبی خەبات بۆ ڕزگاری لە بنەدەستی نەتەوەیی و حیزبی هیوا و ئاواتەکانی خەڵکی کوردە. هەروەک کۆمەڵە لە

سەردەمی ڕاپەرینی گەلانی ئێران بۆ ڕووخانی حکوومەتی پاشایەتی لە ساڵی 1357ی هەتاویدا سەلماندی کە بە داهێنانی نوێ و بیری پێشکەوتوو و ئینسانی دەتوانێ یەکێک لە کاریگەرترین حیزبە سیاسییەکان بۆ ڕابەرایەتی کردنی خەباتی نەتەوەیی و دیموکراتیک لە کوردستان بێ، ئێستاش پێگەی کۆمەڵە لە کوردستان ئەو ئەرکە دەخاتە سەرشانی کۆمەڵە کە هەم خەباتی نەتەوەیی و دیموکراتیک خەڵکی کورد ڕێکبخا و هەم بەردەوام پەرەپێدەری پێشڕەوترین بیروبۆچوونی مرۆیی، عەداڵەتخوانە و ئازادیخوازانەی سەردەم بێ و هەم وەکوو پێشووتر داکۆکیکاری ستەملێکراوترین و هەژارترین و پامالْکراوترین چین و توێژەکانی کۆمەڵگای کوردستان بێ.

کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستان دامەزرانی دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستان وەک سەرجەم دەوڵەتانی سەربەخۆی نەتەوە ئازادەکانی جیهان، بە مافی دیموکراتیک و حاشاهەڵنەگری نەتەوەی کورد دەزانێ و کۆمەڵە بۆ دەسەڵاتدارەتی خەڵکی کورد بەسەر زێد و نیشتمانی خۆیدا لە قەوارەی سیستمێکی فیدراڵ پلان دادەنێ و خەباتی دەکا.

دروشمی خەباتی ئێستای ئێمە لە سەرتاسەری کوردستان، چوونەدەرەوەی هێزی داگیرکەر لە کوردستانە کە بەردی بناخەی هەموو شێوازەکانی نارەزایەتی دەربڕین لە کوردستانە.

کۆمەڵە بۆ پێکهاتنی بەرەی کوردستانی، پێکهاتوو لە حیزب و ڕێکخراوە کوردستانییەکان هەوڵ دەدا و بە پێی ئەوە ئامادەیی خۆمان بۆ هەرچەشنە هاوکاریەکی دوولایەنە و سێ لایەنە و.. تا ئیئتیلاف و پێکهێنانی بەرەی کوردستانی لە ئاستێکی هەمەلایەنەدا ڕادەگەیەنین.

ئێمە هەروەها پشتیوانی لە فەرهەنگسازی بۆ ناساندنی مافی یەکسانی گەلی کورد لەگەڵ ئەو نەتەوانەی کە ستەمی نەتەوەییان بەسەرەوە نییە دەکەین.

- ### مەسەلەی کورد لە پارچەکانی دیکەی کوردستان

خەبات بۆ ڕزگاریی لە بندەستی نەتەوەیی و خەباتی ئازادیخوازانەی گەلی کورد لە پارچەکانی دیکەی کوردستان، لە عێراق، تورکییە و سورییە، خاوەن وزەیەکی بەرچاوی دیموکراتیک، سێکۆلار، پلورالْ، ڕەسەن و جەماوەرییە. بە لە بەرچاوگرتنی گۆڕانکارییەکانی ئەم دواییانەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، بزوتنەوە جەماوەرییەکان لە پارچە جیاجیاکانی کوردستان دەتوانن یارمەتیی بزووتنەوە دیموکراتیکەکان بدەن و بەکردەوە هاوپەیمانی هێزە دیموکراسیخوازەکان بن. سەرەڕای ئاڵۆزی لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، ڕای گشتی جیهان مەسەلەی کورد وەک مەسەلەیەکی یەکدەست و یەکپارچەی ئەو ناوچەیە چاولێدەکا.

لە ڕوانگەی کۆمەڵەوە مەسەلەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و لەو وڵاتانەی کورد تێیاندا نیشتەجێیە، مەسەلەیەکی یەکدەستە. کۆمەڵە پشتیوانی لە مافی دیاریکردنی چارەنووسی خەڵکی کورد تا پێکهاتنی دەوڵەتی سەربەخۆی میللی لەو وڵاتانەی کورد تێیاندا وەک کەمایەتیی نەتەوەیی دەژی دەکا. کۆمەڵە خوازیاری پێکهێنان و بەرینترکردنەوەی پێوەندی و هاوکاریی لەگەڵ حیزب و لایەنەکانی پارچەکانی دیکەی کوردستانە و سەربەخۆیی ئەوان بۆ دیاریکردنی ڕێبازی سیاسی و نەتەوەییان بە ڕەسمییەت دەناسێ و بە پێی ئەوە کۆمەڵە لە بەشەکانی دیکەی کوردستان حیزب یان ڕێکخراوی حیزبی پێکناهێنێ. کۆمەڵە

پرۆسەی سیاسی و گۆڕانکارییە کۆمەڵایەتییەکانی پارچەکانی دیکەی کوردستان بە هاوپێوەند و هاوچارەنووسی خۆی دەزانێ و بەردەوام چاوەدێریی ڕەوتی ڕووداوەکان و ئاڵوگۆڕە سیاسییەکان دەکا.

کۆمەڵە خوازیاری پێکهاتنی هاوئاهەنگی و هاوکاریی خەباتکارانە لە نێوان حیزبە کوردستانییەکانە و هەوڵدان بۆ گرتنەپێشی ستراتیژییەکی نەتەوەیی کە هەموان پێی وەفادار بن، بە پێویستییەکی سەردەم دەزانێ. کۆمەڵە پێی وایە و، پێ لەسەر ئەوە دادەگرێ کە بزووتنەوە یان حیزبێکی پارچەیەکی کوردستان، نابێ دژ بە بەرژەوندییەکانی بەشێکی دیکەی کوردستان یا حیزبێکی سیاسی لەو بەشەدا، هەنگاو هەڵگرێ. بە بڕوای ئێمە هیچ حیزبێکی سیاسی لە چوارپارچەی کوردستان بۆی نییە لەگەڵ داگیرکەرانی کوردستان دژ بە بزوتنەوەی کورد هاوپەیمانی پێک بێنێ یان ببێتە گوێڕایەڵی حکوومەتە ناوەندییەکان.

بەشی یەکەم: بنەما و تەوەرە سەرەکییەکانی رێباز و سیاسەتەکانی کۆمەڵە

- کۆمەڵە و حیزبە کوردستانییەکان

کوردستانی ئەمڕۆ کۆمەڵگایەکی حیزبییە. ژمارەی حیزبەکان پیشاندەری ئاڵوگۆڕ لە بەراورد لەگەڵ دەیەکانی ڕابردوو، و ئینکشافی سیاسی نێوان ڕەوتە فیکری و سیاسییەکانی کوردستانە. ئەم تایبەتمەندییە لە ڕووی سیاسییەوە، فرەچەشنییەکی زیاتر بەم کۆمەڵگایە دەدا.

لە ڕوانگەی کۆمەڵەوە پێویستە پێوەندی نێوان حیزبە سیاسییەکان گۆڕانی بەسەردا بێ. لە موناسەباتی حیزبەکان دەبێ بۆچوونی لەمەیدان بەدەرکردنی "ڕەقیبەکان" جێگەی خۆی بداتە هاوکاری و هەوڵی زیاتر بۆ گەیشتن بە پرۆژە هاوبەشەکان. ئەفسانەی "یەک نەتەوە، یەک حیزب" چیدی باوی نەماوە. پێوەندی دۆستانە و پشتئەستوور بە دیالۆگ و هاوکاری، دەتوانێ بەخێرایی جێگە و پێگەی هەموو حیزبەکان بەهێزتر بکا، ئاسۆی بەرینتربوونەوە و سەرکەوتنی بزوتنەوەی کوردستان بەمەبەستی گەیشتن بە ئامانجەکانی ڕوونتر و سەقامگیرتر بکا. بنەماکانی پلۆرالیزمی سیاسی، هێنانەگۆڕ و پەرەپێدانی دیالۆگ و پابەندبوون و پشتبەستن بە ئیرادەی زۆرینەی خەڵک، دەتوانێ کەشوهەوایەکی شیاوتر لە نێوان حیزبە سیاسییە کوردستانییەکاندا پێک بێنێ.

بە پێی ئەم بنەمایە هاوکاریی نێوان حیزبەکان، پێوەندیی بەردەوام، یەکگرتوویی لە کردەوەدا، ئیئتیلاف و پێکهێنانی بەرەی یەکگرتوو، پێویستییەکی حاشاهەڵنەگرە و داخوازیی سەرجەم گەلی کوردە. کۆمەڵە سەرەڕای ناکۆکییە سیاسییەکان، خوازیاری ڕێزگرتن لە پلۆرالیزمی سیاسی و هاوئاهەنگکردنی پێوەندیی نێوان حیزبە کوردستانییەکان بە پێی

بنەمای بەڕسمییەت ناسینی یەکترە. بە لەبەرچاوگرتنی ئەوەی شەڕی ناوخۆ لە کوردستان گورزێکی کوشەندەی لە بزوتنەوەی کوردستان وەشاندووە، دەبێ بە ئاشکرا بەکارهێنانی زۆر و دەست بردن بۆ چەک لە نێوان حیزبە کوردستانییەکان مەحکووم بکرێ.

کۆمەڵە هەوڵ بۆ هاوئاهەنگی، هاوکاری و یەکگرتوویی بە کردەوە لەگەڵ حیزبە کوردستانییەکانی دیکە دەدا و پێڕەوکردنی ئەم سیاسەتە گرینگە بە یەکێک لە ئەرکە سەرەکییەکانی خۆی دەزانێ. بە لەبەرچاوگرتنی بەشداری ژمارەیەکی زیاتر لە حیزبە کوردستانییەکان لە بزووتنەوەکەدا، پێویستیی تۆمارکردنی مەنشووری حیزبەکان و پابەندبوونیان بە نۆڕم و ستانداردێکی دیاریکراو لەبواری دیالۆگ، هاوکاری و دیاریکردنی سنورگەلی دیاریکراو لە پێوەند لەگەڵ بەرژەوەندی گەلی کورد و بزوتنەوەی نەتەوەیی کوردستان، زۆرتر لەجاران لە ئارادایە.

بەشی یەکەم: بنەما و تەوەرە سەرەکییەکانی ڕێباز و سیاسەتەکانی کۆمەڵە

- سەبارەت بە نەتەوەکانی نێشتەجێی ئێران

ئێران وڵاتێکی فرەنەتەوەیە و ژمارەی نەتەوەکانی دانیشووی ئێران زیاتر لە هەموو وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستە. بناغەی دەسەڵاتی دژی گەلی کۆماری ئیسلامیی ئێران بە هێرشکردنە سەر نەتەوەژێدەستەکانی نیشتەجێی ئەم وڵاتە دانرا. کۆماری ئیسلامی لە سی ساڵ ڕابردوودا بە سازکردن و پێکهێنانی چەندین دامەزراوە بە شێوەیەکی سیستیماتیک بزوتنەوە میللییەکانی گەلانی دانیشتووی ئێرانی سەرکوت کردووە و مافی نەتەوەکانی دانیشتووی ئەو وڵاتەی زەوت کردووە. کۆماری ئیسلامیی ئێران بە هێرشی بەرینی نیزامی، میلیتاریزەکردنی ناوچەکان، ئیعدامی بەکۆمەڵ و دەسگیرکردنی سەرەڕۆیانە و شکەنجەکردن، هەوڵی دا نەتەوەکانی نیشتەجێی ئێران کە لە ڕاپەڕینی ساڵی 1357ی هەتاوی مەجالی خۆسازکردنەوەیان بۆ ڕەخسابوو سەرلە نوێ سەرکوت بکاتەوە.
وەرگرتنەوەی دەسکەوتەکان و لەناوبردنی فەزای ئازادی سیاسی، بە هێرش کردنەسەر کورد، عەرەب، تورکمان و بەلووچ دەستی پێکرد. کۆماری ئیسلامی بۆ چەسپاندنی هەڵاواردنی نەتەوەیی و لاوازکردنی نەتەوەژێردەستەکان بە هەموو هێزەوە کەڵکی لە ئامرازە ئابووری و کۆمەڵایەتیەکان وەرگرت.

سەرەڕای سەرکوت کرانی بەردەوامی گەلانی ئێران، بزوتنەوەی نەتەوەیی بۆ گەیشتن بە مافەکانی بەهێزتر بووە. بزووتنەوە نەتەوەییەکان لە کوردستان، خووزستان، ئازەربایەجان، بەلووچستان و هتد ڕوو لە گەشەن و نەتەوە بندەستەکانی ژێردەسەڵاتی حکوومەتی ئێران خوازیاری نەمانی

ستەمی نەتەوەیی و کۆتایی پێهاتنی ملهۆڕی حکوومەتی ناوەندی، میلیتاریزم و شۆڤینیزمی قەومی و ئایینیی لە ئێرانن.

هەڵسووڕانی بێوچانی کۆمەڵە و هێزە چەپ و دیموکراتەکان بۆ دەستەبەرکردنی مافی دیاریکردنی چارەنووس بۆ نەتەوەکانی ئێران، پێکەوە ژیانی دڵخوازانەی نەتەوەکان و سڕینەوەی ئاسەواری سەرکوتگەریی نەتەوەیی، یارمەتی بزوتنەوە کۆمەڵایەتییە پێشکەوتووەکان دەدا و پێش بە سەرهەڵدانی ناکۆکی نیوان نەتەوەکان کە شۆڤینیزمی دەسەڵاتدار پیلانی بۆ دەگێڕێ، دەگرێ.

کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستان داکۆکی لە مافی دیاریکردنی چارەنووس لە کەمترین ئاستەوە تا پێکهێنانی دەوڵەتی میللی بۆ نەتەوەکانی نیشتەجێی ئێران دەکا. کۆمەڵە و بزوتنەوەی کوردستان خۆیان بە هاوپشت و هاوپەیمانی هەموو نەتەوە ژێردەستەکانی ئێران بۆ ڕزگاری لە ستەمی نەتەوایەتی دەزانن. کۆمەڵە خوازیاری هاوکاری نێوان نەتەوەژێردەستەکان لە دژی حکوومەتی ناوەندی بۆ نەهێشتنی ستەمی نەتەوایەتییە. کۆمەڵە خوازیاری پێکهاتنی هاوپەیمانییەکی بەهێز لە نێو نەتەوەکانی دانیشتووی ئێران بۆ ڕووخاندنی حکوومەتی کۆماری ئیسلامیی ئێران و دامەزرانی نیزامی فێدراتیو بە پێی پێکەوە ژیانی دڵخوازانەی نەتەوەکانی ئێرانە.

بەشی یەکەم: بنەما و تەوەرە سەرەکییەکانی ڕێباز و سیاسەتەکانی کۆمەڵە

- سەبارەت بە پیلانی هێنانەگۆڕی باسی جوداییخوازی لە ئێران و مەسەلەی یەکپارچەیی خاکی ئێران

شۆڤینیزمی ئێرانی لە دەیەکانی ڕابردووەوە تا ئێستا لە هێنانەگۆڕی باسی مەترسیی جوداییخوازی و دانی دروشمی پاراستنی یەکپارچەیی خاکی ئێران دژی بزووتنەوە نەتەوەییە خەباتکارەکان کەڵکی وەرگرتووە. سەرکوتکارانی نەتەوەکان چ لە سەردەمی دەسەڵاتی حکوومەتی پاشایەتی و چ لە سەردەمی دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامیی ئێران بە هینانە گۆڕی ئەو باس و دروشمانە هەوڵیان داوە خەباتی نەتەوەکانی نیشتەجێی ئێران بەتایبەتی نەتەوەی کورد سەرئاوژۆ پیشان بدەن. "مەترسیی جودایی خوازی" و "پاراستنی یەکپارچەیی خاک" وەک بەردی بناغەی ئیدیۆلۆژی شۆڤینیزم، هەم وەک ئامرازی سەرکوتی خەباتی ئازادیخوازانەی نەتەوەکان بەکار هێندراوە هەم بە هەموو هێز و وزەی مادی و مەعنەوییەوە بۆ حاشا کردن لە فرەنەتەوە بوونی ئێران کەڵکی لێوەرگیراوە. شۆڤینیزمی دەسەڵاتدار ئەو باسانەی بۆ چەواشەکردنی مێژوو و تواندنەوەی نەتەوە ژێردەستەکان لە نێو نەتەوەی دەسەڵاتداردا هێناوەتە ئاراوە، و بە سەرکوتی سیاسی و کولتووری و هەڵاواردنی ئابووری، ویستوویەتی لەگەڵ کولتوور و دین و مەزهەب و ئیدیۆلۆژی نەتەوەی باڵادەست هاوشێوەیان بکا. داگیرکاری و سەرکوتکردنی نەتەوەکان لە کردەوەدا، ئێرانی وەک زیندانی نەتەوەکان لێکردووە کە تێیدا مافە ئابووری، کۆمەڵایەتی و سیاسییەکانیان پێشێل دەکرێ. گەشەی ناهاوسەنگی ئابوریی لە بناغەدا پیلانی شۆڤینیزم و حکوومەتە دەسەڵاتدارەکانی ئێرانە بۆ پێشگرتن بە گەشەی ئابووری و

دەستبەسەرداگرتنی سامان و سەرچاوە سروشتییەکانی نەتەوەژێردەستەکان.

ئەگەر ئێران نیشتمانێکی یەکدەستە، بۆچی دەوڵەتی ناوەندیی دژی بەشەکانی تری لەشکرکێشی دەکات؟ بۆچی ئەرتەش هەروەک هێزی داگیرکەر لە گەڵ خەڵکانی کورد، بەلووچ، عەرەب و... هەڵسوکەوت دەکات؟ بۆچی سەرچاوە و کانگاکانی ئەم ناوچانە چۆڵ، وێران و تالان دەکات؟ ئەم پارادۆکسە چۆن ڕوون دەکرێتەوە، بێجگە لەوەی دەسەڵتداران خۆیان بە داگیرکار و ئەو ناوچانەی ناوبران، شوناسێکی ژێردەستە و داگیرکراو قائیل دەبن؟

یەکپارچەیی خاکی ئێران، تەنیا بە بەڕەسمیەت ناسینی مافی نەتەوەیی نەتەوەکانی نیشتەجێی ئێران مومکین دەبێت. پرسیاری سەرەکی لەم پێوەندەدا ئەمەیە: ئەو نەتەوانەی کە تائێستا بێجگە لە سەرکوت و لەشکرکێشی سەربازیی و غارەتی سەرچاوە و سامانەکانیان و لەوەش خراپتر ژینۆسایدی فەرهەنگی، لەم یەکپارچەیی خاکە هیچ بەشێکیان نەبووە، بۆچی دەبێت بۆ پاراستنی تێبکۆشن؟ ڕاگرتنی یەکپارچەی خاکی ئێران لە داهاتوودا تەنها بە دابینکردنی مافی یەکسانی نەتەوەکان و دامەزراندنی سیستمێکی فیدراڵ و دیموکراتیک مسۆگەر دەبێ. سەرکوتی سەرەڕۆیانەی نەتەوەکان لێکتەرازان خێراتر دەکا. هێرشی کۆماری ئیسلامیی ئێران بۆ سەر نەتەوەکان لە 30 ساڵی ڕابردوودا ئاکامی پێچەوانەی لێکەوتووەتەوە و وشیاری نەتەوەی کورد، ئازەری، بەلووچ، عەرەب و تورکمان، وەک ئەسڵێکی نەگۆڕاوی لێهاتووە.

لە ڕوانگەی کۆمەڵەوە پیلانی هێنانەگۆڕی باسی جیایخوازی و وتنەوەی دروشمی پاراستنی یەکپارچەیی خاک بە بێ قبوڵکردن و ڕاگەیاندنی ڕاشکاوانە و بێ ئەملاوئەولای مافی نەتەوەکانی نیشتەجێی ئێران لە کردەوەدا ئیدیۆلۆژی سەرکوت و داگیرکاری نیزامین. دووپات کردنەوی ئەو باسانە بە هەر مەبەست و بیانویەک لە لایەن هەر حیزب و گرووپ و لایەنەک وەک پشگیری لە حکوومەتە سەرکوتگەرەکان و سەرهەڵدانی دیکتاتۆری و پشتکردن لە خەباتی گەلانی ئێران دەژمێردرێ.

II. کۆمەڵە و مەسەلەی فیدرالیزم

- ئاڵترناتیڤی شێوەی دەسەڵاتی سیاسی لە کوردستاندا

پرەنسیپی سەرەکی کۆمەڵە بۆ دانانی بەردی بناغەی کۆمەڵگایەکی نوێ لە کوردستان، بەشداریدانی ڕاستەوخۆ و بەرینی جەماوەری خەڵک لە دیاریکردنی چارەنوسی سیاسییاندایە. ئیرادەی ڕاستەوخۆی کۆمەڵانی خەڵک و توانای واقیعی هێزە کۆمەڵایەتییەکان پەرلەمان و دیکە دامەزراوە مەدەنییەکان دیاری دەکا. کۆمەڵە لە هەوڵی بەشداریدانی بەرینی خەڵک بۆ دەستەبەرکردن و داکۆکی لە مافەکانیانە و ئیرادە و بەشداری ڕاستەوخۆی خەڵک لە دەسەڵات دەتوانێ زەمانەتی پاراستنی دەسکەوتەکانیان بێ. خەبات و هەڵسووڕانی کۆمەڵە لەگەڵ وشیاری و بەشداری ڕاستەوخۆی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان گرێی خواردووە.

ئاڵترناتیڤی ئێمە دامەزرانی سیستمێکی فیدراڵی لە داهاتووی ئێرانە، و لە کوردستان حکوومەتی فیدراڵی کوردستانە کە سەرجەم ناوچەکانی نیشتەجێ بوونی گەلی کورد لە کوردستانی ڕۆژهەلات لە خۆ بگرێ و بە نیزامی دیموکراسی پەرلەمانی بەڕیوە بچێ. فیدرالیزم ڕێککەوتنێکی کۆمەڵایەتی سیاسییە کە خۆی بە پێی هاوسەنگی و هاوتەرزای نێوان هێزە سیاسی و کۆمەڵایەتییەکان پیشان دەدا. فیدرالیزم لە کردەوەدا بۆ نەتەوە بندەستەکان و هەژارانی کۆمەڵگا، دەستەبەرکردنی ڕادەیەک لە ئازادی نەتەوەیی، دیموکراسی، ئازادییە و لە بواری سیاسی و ئابوورییدا ئەمنییەتی تێدا بەدی دەکرێ. بە پێی ئەوە فدرالیزم دەبێ لەگەڵ پێکهاتەی مێژوویی، کۆمەڵایەتی، سیاسی و فەرهەنگی و جوگرافیایی

نەتەوەکانی نیشتەجێی ئێران هاوتەراز و بە ئاشکرا و بە ڕوونی دیاری بکرێ.

کۆمەڵە ڕایدەگەیەنێ بنەمای پێکەوە ژیانی دڵخوازانە و بەشداریکردن لە دانانی بناغەی ئێرانێکی ئازاد و دیموکراتیک و فدراتیو، دەبێ ئەم خاڵانەی خوارەوەی تێدا بگونجێ.

1. بە ڕەسمییەت ناسینی ئازادی و مافی دیاریکردنی چارەنووس بۆ نەتەوەکانی نیشتەجێی ئێران، چ لە ڕووی دیاریکردنی پێکهاتەی سیاسی، فەرهەنگی و ئابوریی لە چوارچێوەی هەرێمیی و چ لە ڕووی پێکهێنانی دەوڵەتی سەربەخۆی نەتەوەیی.

2. مافی بەشداریکردن لە پەسندکردنی شێوازی سیستمی سیاسی گشتی ئێران، بەشداریکردن لە سیاسەتگوزاری و داڕشتنی یاسای بنەڕەتی وڵات. بۆ وێنە لە ڕێگەی پێکهێنانی مەجلیسی سێنا بۆ نوێنەرانی هەرێمە فێدراڵەکانی ئێران.

3. دابەشکردن و جیاکردنەوەی هێرەمی دەسەڵات لە لایەک لە نێوان ناوچە فیدراڵەکان و لە لایەکی دیکەوە لە نێوان دوو هێزی یاسادانەر، بەڕێوەبەر و دادوەرییەوە لە ئاستی فیدراڵ و هەرێمەکاندا.

4. هەڵوەشاندنەوەی دابەشکرانی ئەو پارێزگانەی بە پێی هەڵاواردنی نەتەوەیی بەش کراون و سەرلەنوێ داڕشتنەوەیان لەسەر بنەمای خواست و ئیرادەی نیشتەجێبووانی ئەو ناوچانە و، لەسەر بناغەی بڕیاری زۆرینەی دانیشتووانی ئەو ناوچانە بۆ دیاریکردنی چارەنووسی سیاسی و ڕەچاوکردنی مافی کەمایەتییە نەتەوەییەکان و هەروەها مافی شارۆمەندانی دانیشتوانەکەی.

5. دابەشکردنی داهاتی خالسی ساڵانەی فیدراڵی ئێران بە ژمارەی دانیشتووان و قەرەبووکردنەوە بۆ ئەو ناوچانەی بە پێی سیاسەتی حکوومەتی ناوەندی لە باری ئابووریی و کولتورییەوە دواکەوتوو ڕاگیراون. پێکهێنانی "خەزانەی هاپشتی" هاوبەش لە نێوان ناوچە فیدراڵەکان و دەوڵەتی فیدراڵ بۆ یارمەتی گەیاندن بە ناوچە گەشەنەکراوەکان.
مەبەست لە پێهێنانی خەزانەی هاوپشتی دەبێ پێکهینانی بارودۆخی گونجاو و بەرابەر بۆ گەشەپێدانی ئابووری یەکسان بۆ هەموو ناوچەکانی ئێران بێ. ڕیگەپێدان بە وەرگرتنیماڵیات و بەشداربوون لە داهاتەکانی ناوچەکان

6. دیاریکردنی دەستەی دادوەری بۆ چارەسەرکردنی ناکۆکی نێوان دەوڵەت و هەرێمەکان، یان لە نێوان هەرێمەکاندا

7. دامەزرانی سیستمی هەڵبژاردن بە پێی ڕیژە. هەر حیزب و ئیئتیلافێکی سیاسی کە دەسەلاتی بەستەوە بوو، نابێ مافی گۆڕانی ڕێژەیی وتەبێژانی نەتەوەکانی ئێران لە دەسەلاتی حکوومەتی فیدراڵ و هەرێمەکاندا بێ و ئەم یاسایە دەبێ لە یاسای بنەڕەتی فیدراڵ و هەرێمەکاندا زەمانەت بکری.

8. دابەشکردنی ئیدارە و دامەزراوە فیدراڵییە ناوەندییەکان لە هەموو هەرێمەکانی ئێران و دابەشکردنی بەرپرسایەتی و پۆستەکانی حکوومەتی فیدراڵ لە نێوان وتەبێژانی نەتەوەکانی ئێران بە پێی ڕیژەی دانیشتوانی ناوچە فیدراڵەکان و بایخەدانی تایبەت بە نەتەوە غەیرە فارسەکان و بە قازانجی ژنان بۆ سڕینەوەی ئاسەواری ژێردەسەییان.

9. زەمانتکردنی سیتمی فیدراڵی لە یاسای بنەڕەتی، بە ڕەسمییەت ناسینی مافی جیابوونەوە لە کاتی هەڵوەشانەوە یان ڕەچاونەکردنی یاسای بنەڕەتی، بەڕەسمییەت ناسینی مافی ڤیتۆ کردن بۆ نوێنەرانی نەتەوەکانی نیشتەجێی ئێران لە کاتی ئاڵوگۆڕهێنان لە یاسای بنەڕەتی.

10. زەمانەتی ڕەسمی و میللی و هاوشان بوونی زمانی فارسی، کوردی، ئازەری، بەلووچی، تورکمانی، عەرەبی بۆ ئۆرگانە فیدراڵەکان لە یاسای بنەڕەتی و دستەبەرکردنی مافی بەکارهێنانی زمانی دایکی نەتەوەکان و بەڕیوەبردنی کولتوریان لە سەرتاسەری ئێران بۆ هەموو دانیشتوانی ئێران لە "یاسای زمانەکانی ئێران"، هەڵوەشنادنەوەی سیستمی زۆرەملی فێرکردنی "زمانی هاوبەش" (هەر دانیشتوویەکی ئێران دەبێ دوو زمان لە زمانەکانی ئێران فێر بێ، زمانی یەکەم زمانی پەروەردە و ئیداری و ڕەسمی ناوچەی نیشتەجێبوونییەتی و زمانی دووهەم دڵخواز دەبێ.

11. پەسندکردنی سێکۆلاریزم و جیایی دین و ئیدیلۆژی لە دەوڵەت، هەڵوەشاندنەوەی ڕەسمی یان نارەسمی بوونی ئایینێک لە یاسای بنەڕەتی ئێران و بێلایەنی حکوومەتی فێدراڵ لە داکۆکی یان دژایەتیکردنی ئایین یان ئیدۆلۆژییەکدا. تایبەت.

کۆماری فیدراڵی کوردستان کە پێکهاتەی سیاسی و حکوومەتیی هەڵبژاردەی ئێمەیە، بنەما و بەهاکانی جاڕنامەی جیهانی مافەکانی مرۆڤ و سیستمی دیموکراتیک کە لەم بەرنامەیەدا هاتووە، وەک بنەماسەرەکییەکانی خۆی بەڕەسمییەت دەناسێت و بۆ بەدامەزراوکردنی، خۆی بە بەرپرس دەزانێت.

III. کۆمەڵە و بزووتنەوەی کرێکاری و بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکانی دیکە

بە لەبەرچاوگرتنی ئاڵوگۆڕەکانی کوردستان کە زیاتر لە ڕابردوو بەرەو کۆمەڵگەیەکی مۆدێرن تر و ئەمڕۆیی تر هەنگاوی هەڵێناوە، بوونی بزوتنەوە کۆمەڵایەتییەکان لە بوارە جۆراجۆرەکاندا بووەتە راستییەکی حاشاهەڵنەگر. بوون و گەشەی بزوتنەوە مەدەنی و کۆمەڵایەتییەکان، هیوای دواڕۆژێکی گەشتر دەدات. ئەم دیاردەیە کە تەنانەت لە ساڵی 57 چەندان ئیمکانی دەرکەوتن و پێکهاتنی نەبوو، وردە وردە بەشێکی گرنگ لە ژیانی سیاسی کوردستان بۆ خۆی تەرخان کردوە.

بزوتنەوەی ژنان، بەشێکی بەرین لە ژنانی خوێندەوار و ئازادیخوازی بۆ گۆڕەپانی خەبات بۆ ڕزگاریی راکێشاوە. حوزوری ژنانی خەباتکار لە گۆڕەپانی سەراسەری و تەنانەت جیهانییش، هێز و بڕێکی زیاتری بە بزوتنەوەی ژنانی کورد بەخشیوە.

بزوتنەوەی کرێکاران و جووڵە ناڕەزاییەکان و دەرکەوتنی ژمارەیەک وەک هەڵسوڕاوانی کرێکاری، بزوتنەوەی کرێکارانی هەنگاوێک بەرەو پێشبردوە.

بزوتنەوەی خوێندکارانی کورد و حوزوری کارای ئەوان لە خەباتە خوێندکارییەکان لە زانکۆکانی ئێران، لەدایکبوونی دەیان بڵاوکراوە، کاتنامە و وێبلاگ و... لەلایەن ئەوانەوەو، ئەو بزوتنەوەیەی وەک بزوتنەوەیەکی هیوابەخش لێکردوە.

بزوتنەوە مەدەنییەکان لە "ئێن جی ئۆ"کان، ڕێکخراوە ئەدەبییەکان، ئەنجومەنەکانی ژینگە، بەرگری لە مافەکانی مرۆڤ و زیندانیانی سیاسی و حوزوری لاوان و... خۆیان دەرخستووە.

ئەم بزوتنەوە کۆمەڵایەتییانە کۆمەڵگای کوردستانیان ڕێکخراوتر، مۆدێرنتر، سیاسیتر و تێکالاوتر کردوە. دەوڵەمەندکردن و بەشداری لە رێکخستنی ئەم بزووتنەوانە لە سەرەکیترین ئەرکەکانی کۆمەڵە لەکوردستانە. رەسالەتی کادرەکان، هەڵسوڕاوان و ئەندامانی کۆمەڵە لە کوردستان، هاوکاری، بەهێزکردن و پەرەپێدانی ئەم بزوتنەوانەیە.

نەکردنی ئەم بزوتنەوانە بە تریبونی پاگەندەی حیزبی و بە رەسمییەت ناسینی سەربەخۆیی ئەوان.

بزوتنەوە کۆمەڵایەتییەکانی کوردستان کە لە ژێر کاریگەری بزوتنەوەی نەتەوەیی و سیاسی گشتیدان، پێویستیان بەهاوکاری، هاوئاهەنگی و پێوەندی خەباتکارانەی هاوبەش هەیە. بزوتنەوە کۆمەڵایەتییەکان دەتوانن سیمای بزوتنەوەی نەتەوەیی زیاتر لە جاران مۆدێرنتر و دیموکراتیک تر بکەن.

کۆمەڵە خۆی بە حیزبی بزوتنەوە کۆمەڵایەتییەکان دەزانێت و لە بنەڕەتدا توانا و قورسایی سیاسی خۆی لە پەرەئەستاندنی ئەم بزوتنەوانەدا دەبینێتەوە.

- سیاسەتی کۆمەڵە لە بەرانبەر خەباتە کرێکارییەکانی کوردستان

لەکوردستان، پاش ڕێبەندانی 57 شاهیدی خەباتی کرێکاری و ڕێکخراوە کرێکارییەکان و هەڵسوراوانی بووین. هەرچەند دەرکەوتنی ئەوانە بۆ پاش سەردەمی ئیسلاحاتی زەوی لە ئێران دەگەڕێتەوە و لە ئەدەبیاتی ئەو سەردەمەدا ڕەنگی داوەتەوە، بەڵام هێرشی ڕژیم بۆ سەرکوردستان و شکڵگرتنی بەرگری خەڵک دژی ئەوە و دەستپێکردنی شەڕی چەکدارانە، تەواوی شێوەکانی تری خەبات، لەوانە خەباتی کرێکاری خستە ژێر کاریگەریی خۆیەوە.

ئێستا خەباتی کرێکاری لە کوردستان بە شێوەی پەرش وبڵاو لە ناوچەگەلێکی کوردستان بوونی هەیە. بەرنامەی ستراتیژیکی ڕژیمە دەسەڵاتدارەکانی ئێران و بەتایبەتی لە سێ دەیەی دواییدا لەلایەن کۆماری ئیسلامی بۆ ناپیشەسازی هێشتنەوەی کورستان و ڕێگرتن لە بەڕێوەچوونی هەر پرۆژەیەک و سەرمایەگوزاری گەورە، زەربەیەکی ڕاستەوخۆی لەسەر شکڵگرتن و دەوامی بزوتنەوەی کرێکارانی کوردستان وەک چینێک، بەجێهێشت. ئەگەرچی پەرەئەستاندنی پێوەندییەکان و هەڵکشانی دووبارەی بزوتنەوەی سەندیکایی لە ئێران، یارمەتیدەری بەرجەستەبوونی خەباتی کرێکارانی کوردستان بووە، بەڵام ئەم خەباتە هێشتا پێویستی بە پێگەیشتنی دەرونی خۆی و ڕابەرانی کارامە و سەراسەری هەیە لەکوردستاندا. ناسینی دروستی قۆناغەکانی خەباتی کرێکاری و بارودۆخ و قورسایی کۆمەڵایەتی و سیاسی کرێکاران لەکوردستان، لە هیدایەت کردنی خەباتی کرێکاران بۆ بەدەستهێنانی داخوازییە ڕۆژانەکانیان و سەلماندنی مافە ئینسانییەکانیان، دەورو نەقشێکی دیاریکەری هەیە.

کۆمەڵە حیزبی ڕێکخەر، پشتیوان و بەرگریکاری خەباتی کرێکارانی کوردستانە و، بۆ بەڕێکخراوکردنی بەربڵاوو بەهێزکردنی بزوتنەوی کرێکاری لە هاوکێشە سیاسی و کۆمەڵایەتییەکانی کۆمەڵگای کوردستان هەوڵدەدات. حوزوری چالاکانە و بەشداری لە خەباتی کرێکاری و پشتیوانی لە چالاکی هەڵسوڕاوان بۆ پێکهێنانی تەشەکولە سەربەخۆ کرێکارییەکان لە ئەرکە گرنگەکانی ئێمەیە.

- کۆمەڵە و بزوتنەوەی ژنان

بەلەبەرچاوگرتنی گۆڕانکارییە قوڵەکانی کۆمەڵگای کوردستان و، سەرەڕای دەسەڵاتی دژە ژنی کۆماری ئیسلامی، پێگەی ژن لەم کۆمەڵگایە، چ لە نێو بزوتنەوی نەتەوەیی دیموکراتیکی کوردستان و چ لە نێو حیزبەکاندا بە ئاستێکی باڵاتر، کۆمەڵایەتی تر و سیاسی تر گەیشتوە. لە ڕێبەندانی 57دا بارودۆخی سیاسی و کۆمەڵایەتی ژن بە خێرایی گۆڕانی بەسەرداهات. کۆمەڵە لە کوردستان زیاتر لە هەر جەرەیانێکی سیاسی دیکە، وەک حیزبی ڕزگاری ژنان و حیزبی داکۆکیکاری مافەکانی ژنان ناسرا. بەشداری ژنان لە دواڕۆژی ئاڵوگۆڕە سیاسییەکانی ڕێبەندانی 57 لەکوردستان و پاش ئەوەش بەشداری بەرین و قارەمانانەی ئەم نەوەیە لە بزوتنەوە و بەتایبەتی لە ریزەکانی کۆمەڵەدا، رواڵەتێکی ئینسانی تر و بەرابەریخوازانە تری پێ بەخشی. ژنان لەکوردستان لە سەنگەرەکانی بەرگری چەکدارانە، لە زیندانەکان و مەیدانەکانی ئێعدام و لە خۆپیشاندانەکان و ئەو تەشەکولە نوێیانەی کە دروست دەبوون، درەوشانەوەو بۆ هەمیشە فەسڵێکی پڕ لە شانازییان بە مێژووی ئەم نەتەوەیە زیادکرد.

ئێستاکەش ژنان لەچاو جاران زیاتر خوازیاری بارودۆخێکی باشتر و سەقامگیرترن. بەشداری ژنان لە بوارە کۆمەڵایەتی و سیاسی و فەرهەنگی و ئەدەبییەکان و لە نێو ڕێکخراوە خۆڕسک و سەربەخۆکاندا لە کوردستان، ئەم دیاردەیەی زیاتر دەوڵەمەند کردوە. دەرکەوتنی سیما جۆراوجۆرە ئەدەبی، سیاسی، کۆمەڵایەتی و زانستییەکانی ژنان لە کوردستان و دواڕۆژی پەرەسەندنەکەی، لە بارودۆخی ئێستا و داهاتوودا، قورساییەکی زیاتر بە پێگەی ژنان لەم کۆمەڵگایە دەبەخشێت. حوزوری نەوەیەک لە ژنانی خەباتکاری کوردستان لە خەباتی سەراسەری ژنانی ئێران و هەروەها لە ڕەهەندگەلی نێودەوڵەتی نیشانەی ئەوەیە کە بزوتنەوەی فێمینیستی و بەرابەریخوازانە لە کوردستان بەربلاوتر و بەهێزتر بووە. ئەم بارودۆخە بۆ کۆمەڵە دەرفەتگەلێکی نوێ دەخولقێنێت کە بە توانا و زەرفیەت و متمانە بەخۆبوونێکی زیاترەوە، زیاتر پەرە بە ئەندێشە مرۆیی و پێشکەوتووانەو بەرابەریخوازانەکان بدات.

کۆمەڵە بزوتنەوەی ژنان لەکوردستان، بە بەشێک لە بزوتنەوە کۆمەڵایەتییەکان دەزانێت کە لەم دەورەیەدا ئیمکانی گەشە و بالاکردنی پەیداکردوە. کۆمەڵە لەم بزوتنەوەیە بە تەواوی پشتگیری دەکات و گەشەکردنی بزوتنەوەی ژنان نیشانەیەکە لە دروستبوونی سیاسەت و ئاراستەی کۆمەڵە لە ئاڵوگۆڕەکانی ساڵی 57 و بە دوای ئەوەدا لەکوردستان. خۆشبەختانە ئەم فەرهەنگە لە کوردستان ڕۆژ بە ڕۆژ ڕوو لە پەرەسەندنە. ژنان بوارگەلی کۆمەڵایەتی، سیاسی و زانستییەکی نوێ داگیردەکەن و لە نێو حیزبەکاندا و لە ڕابەریی سیاسییاندا شوێن و پێگەیەکی باشتر دەستەبەردەکەن. زیاتر لە دوو دەیە پایەداری ژنانی خەباتکار و چەپ و سوسیالیستی کوردستان کە بەشێکی گەورەیان لە

ریزەکانی کۆمەڵەدا خەباتیان کرد، لە زیندانەکان، لە تەشکیلاتە نهێنییەکان و لە ریزەکانی پێشمەرگەی کۆمەڵە، شانازییەکە بەسەر ناوچەوانی بزوتنەوەی ئێستای ژنان لەکوردستاندا، دەدرەوشێتەوە.

ئێمە خوازیاری بەڕابەری ژن و پیاو لەهەموو بوارە کۆمەڵایەتی، کاریی، سیاسی و خێزانییەکانیدان. ئێمە خۆمان بە پشتیوان و بەرگریکاری بزوتنەوەی ژنان بۆ دەستەبەرکردنی مافی یەکسان لە گەڵ پیاوان دەزانین و بۆ بەهێزکردنی ئەم خەباتە تێدەکۆشین. هەرچەشنە هەڵاواردن و ئاپارتایدێکی قانونی و شەرعی کۆماری ئیسلامی دژ بە ژنان نامرۆڤانەیە و دەبێت هەڵبوەشێتەوە.

ئێمە خوازیاری بەرقەراری میکانیزمی ”هەڵاواردنی پۆزەتیڤ“ لەسەر پیاوان و بەقازانجی ژنان بۆ نەهێشتنی نابەڕابەرین.

4. کۆمەڵە و ستراتیژی سوسیالیستی و پەرەپێدانی دیموکراسی (سوسیالیزمی دێموکراتیک)

کۆمەڵە حیزبی چەپ و سوسیالیستی خەڵکی کوردستانە کە بۆ ڕزگاری لە چەوساندنەوە و کۆیلەتی ئینسان بەدەستی ئینسان خەبات دەکات. داڕشتنی بەهاکانی سوسیالیزمی دیموکراتیک و هەوڵدان بۆ بەدیهاتنی، بە ئەرکە سەرەکییەکانی خۆی دەزانێت.

ئامانجی کۆتایی ئێمە، بەشداری لە بەرقەرارکردنی سوسیالیزمێکە لەسەر ئەساسی دیموکراسی، عادڵانە و لێوانلێو لە هاوپەیمانی و پێکەوژیان و برایەتی لەنێوان ئینسانەکان و پێکهێنانی ریفاه لە ژیانی ئەواندا.

هاوسەنگی هێز و بارودۆخی سیاسی ناوچەکە و، هەروەها راستییەکان نیشانی دەدات کە کوردستانی ئێران لە سەروبەندی ئاڵوگۆڕێکی سوسیالیستی، یان رزگاربوون لە چنگی تەواوی ئاسەوارە نەگەتیڤەکانی سەرمایەداریدا نیە. کۆمەڵە بە درەک کردنی ئەم فاکتە گرنگە لە بارودۆخی ئێستادا دەتوانێت ئەولەوییەتەکانی رەوتی سوسیالیستی خۆی دووبارە پێناسەبکاتەوە و رێگەنەدات جارێکی دیکە یۆتۆپیای خەیاڵی، کۆمەڵە لە سەرقاڵبوون بە مەسەلە واقیعی و راستیی و هەنووکەییەکانی کۆمەڵگاکەی غافڵ بکات. ئێمە بە جەختکردنەوە لەسەر ئیسلاحاتی قووڵی ئابوریی و سیاسی بۆ گەیشتن بە عەداڵەت و بەڕابەری کۆمەلایەتی تێدەکۆشین.

ئێمە وەک حیزبێکی کوردستانی چەپ و سوسیالیست، خۆمان بە دۆست و هاوپەیمانی رەوتە سوسیالیستی و عەداڵەتخوازەکانی باقی نەتەوەکانی ئێران و جیهان دەزانین. کۆمەڵە لە هەر بزوتنەوەیەکی حەقخوازانە لە جیهان بۆ گەیشتن بە مافی خۆی پشتیوانی دەکات و بە دوای ئەوەیە کە لەگەڵ ئەم بزوتنەوانە پێوەندی بگرێت و لە ئەزمونەکانیان بۆ بەهێزکردنی بزوتنەوەی کوردستان لە ئاستی ناوخۆو نێودەولەتی سود وەرگرێت.

کۆمەڵە لەکوردستان خەبات بۆ ڕزگاری لە ستەمی نەتەوەیی تا پێکهێنانی دەوڵەتێکی سەربەخۆی نەتەوەیی بە مافی حاشاهەڵنەگری ئەم خەڵکە دەزانێت و بە ئەرکی خۆی دەزانێت بۆ بەسەرکەوتن گەیاندنی ئەم خەباتە عادلانەیە، بەرنامەڕێژی بکات و بەجیدی هەوڵی بۆبدات. ئێمە تێدەکۆشین فەرهەنگی مافی دیاریکردنی چارەنوس، چ لەنێو خەڵکی کوردستان و چ لە نێو باقی گەلانی ئێران رەواج بدەین و ئەم پرەنسیپە دیموکراتیک و

بەڕابەریخوازانەیە سەبارەت بەمەسەلەی نەتەوەیی، وەک فەرهەنگێکی گشتی لێبکەین.

لە ڕوانگەی ئێمەوە کوردستانی ئێران، لە بارودۆخی ئێستادا نەک تەنیا لە سەروبەندی پێکهێنانی ئاڵترناتیڤ و دەسەڵاتێکی سوسیالیستی نییە، بەڵکو سەرکوتکاریی دەیان ساڵە و ڕێگرتن لە بەرەوپێشچوونی پرۆژە گەورە ئابوورییەکان و غارەت و تاراجی سەرمایە سروشتییەکان و کانگاکانی کوردستان، ئەم کۆمەڵگایەیە هەمیشە لە قۆناغێکی دواکەوتووتر لە رووی ئابوورییەوە هێشتوتەوە. بە واتایەکی دیکە، هەڵوەشاندنەوەی مالکیەت، رکابەری و بەگشتی ئابوری سەرمایەداری ناتوانێت لە دەستوری کاری ئەمڕۆکە و خێرای ئێمە قەرار بگرێت. لە بارودۆخی ئێستادا ئێمە دەتوانین و پێویستە کە لەسەر ئیسلاحاتی قوڵی ئابوریی سوور بین و جەخت لەسەر پێشکەوتنی ئابوریی و موناسەباتی بەرهەمهێنانێکی عادڵانەتر بکەینەوە، تا ئیمکانی ڕێکخستنی دیموکراتیک و بەربلاوی خەڵک، کرێکاران و هەموو چەوساوەکان فەراهەم بکەین.

هاوئاهەنگی، دۆستایەتی و هاوکاری لەگەڵ باقی جەرەیاناتی چەپ، دیموکرات و ئازادیخواز لە باقی بەشەکانی تری کوردستان بە ئەرکی خۆمان دەزانین. هەروەها تەواوی هێزە پێشەکەوتوو و سوسیالیست و دیموکراتەکانی ئێران، ڕۆژهەلاتی ناوەڕاست و جیهان بە هاوپەیمانی خۆمان دەزانین و لە خەباتی ئەوان بۆ پێکهێنانی عەداڵەت و دیموکراسی پشتیوانی دەکەین، بەتایبەت لە ڕۆژهەلاتی ناوەڕاستدا کە لەسەروبەندی ئاڵۆگۆڕێکی جیدی دایە. هاوهەنگاوبوون لەگەڵ هێزە چەپ و دیموکراتەکان وەک پێویستییەکی ئەمڕۆیی لێهاتووە.

IV. کۆمەڵە و ستراتیژی سوسیالیستی و پەرەپێدانی دیموکراسی

- ### پلۆرالیزمی سوسیالیستی

جیاوازی دیدگا نەزەری و فیکرییەکان، لە نێوان لقە سوسیالیستییە جیاجیاکان و دیدگا سیاسییەکاندا راستییەکە. پلۆمیک و دیالۆگی سازندە دەتوانێت ئەدەبیاتی سوسیالیستی دەوڵەمەند بکات و ئەوان لە خەباتی عەینی و کۆمەڵایەتی پێکەوە نزیک بکات.

ئێستاش لە کوردستاندا بوونی لقگەلێکی جۆراجور کە بانگەشەی چەپ و سوسیالیستی دەکەن، راستییەکە. ئەوەی کە رەوتێک نوێنەرایەتی کۆی جەرەیانی چەپ بکات، هی ڕابردووە. بەخشنی میداڵیای چەپ بە خۆو تۆمەتبارکردنی ئەوانیتر بە دژایەتی لەگەڵ "کرێکار و کۆمۆنیزم" لە جەرەیانی سوسیالیستی و چەپ لەکوردستان، بێجگە لە پەرتەوازەبوونی سەرمایە ئینسانییەکانی ئەو جۆرە بزوتنەوەیە و بێجگە لە هەڵگیرسانی دوژمنایەتی و پەراوێزکەوتنی کۆمەڵایەتی رەوتی چەپ، هیچ دەرەنجامێکی تری نەبووە.

ئێمە بڕوامان بە پلۆرالیزمی سوسیالیستی و هاوکاری لەنێوان لقە جیاجیاکانی چەپ و سوسیالیزم لە کوردستاندا هەیە. پێویستە کە دیالۆگێکی جیاواز لە ڕابردوو، لە نێوان رەوتگەلێک کە بانگەشەی چەپ و سوسیالیزم دەکەن، بەرقەرار بێت. "ئیسم"گەلێک کە لە فەرهەنگی چەپی سوننەتیدا لەپشت سەری یەکەوە ریزدەکرێن تا نەیارەکانیانی پێ تۆمەتباربکەن، دەبێت فڕێبدرێت و باس لە دیالۆگی شارستانییانە و مەسئولانە بکرێت. دێرزەمانێکە کە تۆمەتی دژایەتی لەگەڵ کرێکار و

کۆمۆنیزم وەک ئامرازی سڕینەوەی نەیارەکانی لێهاتووە، کە بەداخەوە مێژووی چەپ لە ئێران و لەکوردستان و بەتایبەت لەم دەورەیەی دوایدا چەندین نمونەی لەو شێوەی هەیە.

بلوغی فیکری و نەزەری و پتەوبوونی پێگەی کۆمەڵایەتی چەپ لەکوردستان، لە رێگەی هەوڵی هاوبەش و دیالۆگی سازندە مومکین دەبێت. دەورەی داهاتوو، چەپ بە رەخنەی قوڵ و پچڕانی یەکجاری لەم بەناو پلۆمیکە باوە دەتوانێت بواری کاری هاوبەش فەراهەم بکات.

- لەگۆڕەپانی سیاسی ئێراندا

کۆمەڵە هەروەک هەر حیزب و رەوتێک چەپ و شۆڕشگێڕ و دیموکرات، بۆ روخانی رژیمی کۆماری ئیسلامی و دامەزراندنی سیستمێکی دیموکراتیک، فدراتیو و پلۆرالیستی لە ئێران خەبات دەکات. کۆمەڵە بە پشتیوانی و بەشداری چالاکانەی خۆی لە خەباتی ئازادیخوازانە دژ بە رژیم ئیسلامی هەروا درێژەدەدات. پشتیوانی لەهەر چەشنە جولە و خەباتێکی جەماوەریی خەڵک و بزوتنەوە کۆمەڵایەتییەکان، کرێکاران، ژنان، نەتەوە ستەملێکراوەکان، رۆشنبیران، خوێندکاران، کەمایەتییە کۆمەڵایەتییەکان و لاوان دەکات و بۆ بەهێزکردنی ئەو بزوتنەوانە هەوڵدەدات.

کۆمەڵە وەک رەوتێکی چەپ و سوسیالیست، چارەنوسی رەوتی چەپی ئێرانی پێ گرنگە و خوازیاری زۆرترین هاوکاری و هاوئاهەنگییە لە گەڵیان. ئەگەرچی کۆمەڵە لە حیزبێکی سیاسی سەراسەریدا بەشداری ناکات، بەڵام بەهێزکردنی رەوتی دیموکرات و سوسیالیستی لە ئێران بە

بەشێک لە ئەرکەکانی خۆی دەزانێت و بەشداری چالاکانەی سیاسی لەهاوکێشە سیاسییەکانی ئێران بە کاری خۆی دەزانێت.

ئێمە لە ئێراندا بۆ بەهێزکردنی خەباتی سەراسەری دژی کۆماری ئیسلامی، بڕوامان بە پێکهێنانی بەرەی دیموکراتیکی خەڵکییە. کۆبوونەوەی بەرینترین هێزەکانی لایەنگری رووخان، دەتوانێت بە بزوتنەوەی سەراسەری توانا و زەرفیەتێکی نوێ ببەخشێت. لەم نێوەندەدا بەهێزکردنی بزوتنەوە کۆمەڵایەتییە دیموکراسیخوازییەکان، کرێکاران، ژنان، گەلانی ستەملێکراوو خوێندکاران و رۆشنبیران، بەشێک لە ئەرکەکانی کۆمەڵە دەبێت.

کۆمەڵە هەروەها بەڕەسمییەت ناسینی مافی نەتەوەیی خەڵکی کوردستان و بەرگری لە خەباتە دیموکراتیک و ئازادیخوازانەکەی بە تاقە مەرجی چوونە ناو هەر ئیئتیلافێکی سەراسەری لە ئێران دەزانێت.

- بزوتنەوەی کرێکار

کۆماری ئیسلامی، بە سەرکوتی کرێکاران، وەرگرتنەوەی دەسکەوتەکانی راپەڕینی رێبەندان، سەپاندنی قانونی کارێکی دژە کرێکاریی، دەستبەسەرکردنی بەرینی ڕابەرانی کرێکاران و ئەشکەنجە و ئێعدامی ئەوان، هێرش بۆ سەر کۆبوونەوە کرێکارییەکان، رێگاگرتن لە پێکهێنانی تەشەکولە کرێکارییە سەربەخۆکان و سەپاندنی دشوارترین ژیان بەسەر بنەماڵە کرێکارییەکان، دەسەڵاتی دژە کرێکار و دژە خەڵکییەکەی خۆی

سەپاندووە. بەڵام بزوتنەوەی کرێکاریی ئێران بە تێپەڕکردنی زەمەن، زیاتر لە جاران بووەتە بزوتنەوەیەکی گەشەکردوی سەربەخۆی کرێکاریی.

لەماوەی ئەم ساڵانەی دوایدا، ئاخێزی دووبارەی بزوتنەوەی سەندیکایی لە ئێران، بە چالاکی دووبارەی سەندیکای کرێکارانی شیرکەتی واحیدی تاران و دەوروبەر و هەروەها سەندیکای کرێکارانی نەیشەکەری حەوت تەپە، گەیشتە تروپک و توانایەکی نوێوە. ناسینی زەرفیەت و پۆتانسیەلی واقیعی بزوتنەوەی کرێکاری و دانانی لە پێگەی خەباتە سەراسەرییەکان بۆ روخان لە ئێران، مەرجی پێویست بۆ گرتنەبەری تاکتیکێکی دروستی سیاسییە. بەداخەوە لە دوو دەیەی ڕابردوودا شاهیدبووین کە لەلایەن بەشێک لە جەرەیانگەلی چەپ، بزوتنەوەی کرێکاریی وەک ئامرازێک بۆ مشتومڕە ناوخۆییەکانی حیزبەکان بەکارهاتووە و توانا و زەرفیەت و پێگەی واقیعی بزوتنەوەی کرێکاری لەبەرچاو نەگیراوە.

کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستان، پشتگیری لە بزوتنەوەی کرێکاریی ئێران و بزوتنەوەی سەندیکاییەکەی، لە داخوازی کرێکاران بۆ زیادکردنی حەقدەستەکانیان و مافی پێکهێنانی سەندیکا و ئیتیحادیە و هەرچەشنە دامەزراوەیەکی کرێکاری دەکا. کۆمەڵە هاوکات هەوڵ دەدا کە پەیوەندییەکی ڕاستەوخۆی لەگەڵ بزووتنەوەی کرێکاری و ڕابەراەکانی ببێ و پێکهێنان و بەهێزکردنی پەیوەندیی نێوان بزووتنەوەی نەتەوەیی کوردستان و بزووتنەوەی کرێکاری بەئەرکی خۆی دەزانێ و لەو بڕوایەدایە کە کرێکاران و بزووتنەوەی کرێکاری دەبێ پشتیوانی لە خەباتی ڕزگاریخوازانەی گەلی کورد بکەن.

بەشی دووهەم :ڕوانگەی کۆمەڵە لە بەرانبەر مەسەلە سیاسی و کۆمەڵایەتییە سەرەکییەکاندا

یەکەم: بەها و بنەماکانی سیستمی دیموکراتیک

کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستان پابەندی بایەخە دیموکراتیکەکانە و بۆ دامەزراندنی نیزامێکی سیاسیی دیموکراتیک هەوڵ دەدا. خەبات دژی دیکتاتۆری لە هەموو قاڵبە سیاسی و ئیدۆئۆلۆژیکەکانیدا یەکێک لە ئەرکە سەرەکییەکانی کۆمەڵە لە کوردستانە. پەرەپێدانی فەرهەنگی دیموکراتیک، ڕێزگرتن لە مافی تاکەکانی کۆمەڵگا و ئازادییە مەدەنییەکان و پەرەپێدانی تێگەیشتنی دیموکراتیک لە پەیوەندییەکانی خانەوادەکاندا و لە کۆمەڵگادا هەوڵێکی بەردەوام و کارێکی پڕبەپڕی پێویستە. بەتایبەت لەبەر ئەوەی لە سێ دەیەی ڕابردوودا حکوومەتی کۆماری ئیسلامیی ئێران بە هەموو توان و دەسەڵاتی خۆیەوە پێشێلکرانی ماف و ئازادییە فەردییەکانی پەرەپێداوە و بە شێوەی سیستێماتیک داهێنان و لیهاتووی و توانەکانی تاکەکانی سەرکوت کردووە و بەرییپێگرتوون. پەرەسەندنی فەرهەنگی دیموکراتیک بڕوابەخۆ لای تاکەکانی کۆمەڵ زیاد دەکا و بایەخە مرووییەکان گشتگیر دەکا.

کۆمەڵە پشتگیری لە بنەما سەرەکییە ناسراوەکانی سیستێمی دیموکراتیک دەکا و وەکوو مەرجی پێویست بۆ سەقامگیربوونی دیموکراسی هەوڵ بۆ دەستەبەرکردنیان لە کۆمەڵگای کوردستان دەدا. ئەو بنەمایانە بریتین لە:

1. شێوەی دەسەڵاتی سیاسی لە کوردستان کۆمارێکی دیموکراتیکی پارلمانی دەبێ کە دەوڵەتێکی یاسامەند تێیدا هەوڵ بۆ دابینکردنی ریفاهی کۆمەڵایەتی بۆ خەڵک دەدا

2. ئەم دەسەڵاتە ئیالەتییە یاسای بنەڕەتیی خۆی دەبێ.

3. بەشی یاسادانان، بەشی ڕاپەڕاندنی کارە دەوڵەتییەکان و دەزگای قەزایی لێک جیا دەکرێنەوە و سەربەخۆ دەبن.

4. سیستێمی فرە حیزبی و پولورالیزمی سیاسی بنەمای پێکهاتەی سیاسیی کوردستان دەبێ. کەمینە سیاسییەکان پەیڕەوی لە بڕیارەکانی زۆرینە دەکەن و هاوکات ئازادیی تەواوی چالاکیی سیاسی بۆ کەمینە سیاسییەکان لە کۆمەڵگادا دەپارێزرێ.

5. هەموو ژنان و پیاوان لە تەمەنی 16 ساڵ بۆ سەرەوە مافی دەنگدان و خۆپالاوتن بۆ هەموو ناوەند و ئۆرگانە ناوچەیی و سەراسەرییەکانیان هەیە.

6. شێوەی هەڵبژاردن ڕێژەیی دەبێ و کەمیینە نەتەوەییەکانی کوردستانیش لە مافی بەشداری لە دەسەڵاتی سیاسی لە کوردستان بەهرەمەند دەبن. هەڵبژاردنە گشتییە ناوچەیی و سەراسەرییەکانی لە دەورەیەکی دیاریکراودا بەڕێوەدەچن. هەموو دەوڵەتێکی هەڵبژاردە بۆ ماوەیەکی دیاریکراو هەڵدەبژێردرێ کە لە یاسای بنەڕەتیی کوردستاندا دەنووسرێ. لە ڕوانگەی کۆمەڵەوە باشترین حاڵەتی دەرەوەیەکی چوار ساڵەیە.

7. کەمایەتییە نەتەوەییەکان لە کوردستان وەکوو هەموو شارومەندان ڕیزیانلێدەگیرێ و مافی شارومەندیی دانیشتوانی غەیری کورد لە کوردستان پارێزراوە.

8. لە ناوچەی کوردستانیش شێوازی فێدراڵی ڕەچاو دەکرێ و هەوڵ بۆ تەمەرکوززودایی واتە بەرگرتن بە کەڵەکە بوونی دەسەڵات لە یەک شوێن بگیرێ و هەرناوچەیەک دەزگای بەڕێوەبردنی خۆی هەبێ. شارەکان شوورا (پارلمان)ی خۆیان دەبێ و ئۆرگانەکانی حکوومەتی فێدراڵ لە یەک ناوچە کۆناکرێنەوە و بەسەر هەموو ناوچەکان بە تایبەتی شار چکۆلەکان و ناوچە بێبەشکراوەکاندا دابەش دەکرێن.

9. ئازادیی سیاسی، ئازادیی ڕادەربڕین، مافی سازکردنی کۆبوونەوە، ئازادیی پێکهێنانی ڕێکخراوی سیاسی و سینفی، ئازادیی چاپ و بڵاوکردنەوە، ئازادیی حیزبەکان، ئازادیی ئایینی، ئازادیی هەڵبژاردنی شوێنی کار و ژیان بەشێک لەو ماف و ئازادییانەن کە بۆ گەیشتن بە کۆمەڵگاییەکی دێمۆکراتیک دەبێ دابین بکرێن.

10. یەکسانیی ژن و پیاو لە هەموو بوارەکانی خانەوادەیی، کۆمەڵایەتی، سیاسی و کولتووری دەبێ ڕەچاو بکرێ. هەموو یاسا دژە ژنەکانی کۆماری ئیسلامیی ئێران دەبێ هەڵپێچرێن و یەکسانیی تەواوی ژنان و پیاوان بۆ نموونە لە پێکهێنانی ژیان، جیابوونەوە، مافی سەرپەرەستیی منداڵ، میراس و سزادان دەبێ بسەلمێ.

11. هەموو شارومەندان بەبێ لەبەرچاوگرتنی ڕەگەز، بیروبڕوا، نەتەوە، بڕوا بە ئایینێکی تایبەت یان بێبڕوا بوون بە ئایین، ژن یان پیاو بوون و هتد لە باری مافەکانەوە یەکسانن. (یەکسانیی حقووقیی شارومەندان)

12. سێکولاریزم و جیاکردنەوەی دین لە دەوڵەت یەکێک لە بنەما سەرەکییەکانی سیستێمی سیاسیی کوردستانی فێدراڵە.

13. پاراستنی ژینگە و گرینگیدان بەو مەسئەلەیە و داڕشتنی سیاسەتەکان بەو پێیە یەکێکی دیکە لە فاکتۆرە گرینگەکانی بەڕێوەبردنی کوردستان دەبێ.

بە کورتی: کۆماریبوون، فێدرالیزم، دموکراسی، سێکولاریزم، دەوڵەتی ڕیفاه، دەوڵەتی یاسا، جیاکردنەوەی دەزگاکانی بەڕێوەبەرایەتی و یاسادانان و دەزگای قەزایی و زەمانەتکرانی مافی کەمینە نەتەوەییەکان و مافی هەموو شارومەندانی دانیشتووی کوردستان بناغەکانی سیستێمی سیاسیی ڕۆژهەڵاتی کوردستان دەبن.

دووهەم: سەبارەت بە بەیانییەی جیهانیی مافەکانی مرۆڤ

کۆمەڵە لایەنگر و پشتیوانی بزووتنەوەی مافی مرۆڤە و پابەندبوونی خۆی بە بەیانییەی جیهانیی مافی مرۆڤ ڕادەگەیەنێ. لە کوردستان دابینکران و ڕێزگرتن لە مافەکانی هەموو تاکەکانی کۆمەڵگا دەبێتە هۆی پێشکەوتنی فەرهەنگی و پەرەسەندنی بەها مرۆیی و عەداڵەتخوازانە و دموکراتیکەکان. لە دوو دەیەی ڕابردوودا بەرزبوونەوەی ئاستی چاوەڕوانییەکانی خەڵک بۆ گەیشتن بە مافە فەردییەکان و هەوڵی کۆمەلانی خەڵک بۆ وەرگرتنی کەسایەتی و بایەخەی تاکەکەسییەکان لە کۆمەڵگادا یارمەتیدەرێکی گەورەی پێشکەوتنی کۆمەڵگای کوردستان بووە. هەر بەو هۆیە کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستان پابەندی بەیانییەی مافی مرۆڤ و پاشکۆ و پەیوەستەکانیەتی و بۆ جێگیرکردنیان هەوڵ دەدا.

دابینکردنی بیهداشتی گشتی، شوێنی ژیان، ئازادیی ڕادەربڕین، ئازادیی ئایین، دابینکردنی کار و بەهرەمەندبوون لە هەموو پێوسیتییەکانی ژیانی

مرۆڤی سەردەم مافی هەموو شارومەندانی کوردستانە. دابینکردنی ئازادییە فەردییەکان و هەوڵ بۆ دابینکردنی پێویستییەکانی ژیانی شارومەندان یەکێک لە بنەما سیاسی و ستراتێژیکەکانی کۆمەڵەیە.

سێهەم: سەبارەت بە کۆماری ئیسلامیی ئێران

حکوومەتی کۆماری ئیسلامیی ئێران دەسەڵاتێکی دژە خەڵکی و دژە ئازادییە کە بە زاڵکردنی دەسەڵاتێکی دیکتاتۆریی ئایینی و پۆلیسی ڕێگری سەرەکیی دامەزرانی کۆمەڵگایەکی دموکراتیک و سێکولارە. ئەو حکوومەتە لە کاتێکدا لەگەڵ ڕق و بێزاریی بەرینی کۆمەڵانی خەڵک و تەریککەوتنەوە لە کۆمەڵی نێونەتەوەییدا بەرەوڕووە بە پشتبەستن بە توندوتیژترین و بێبەزەییانەترین سیستێمی پۆلیسی و دیکتاتۆریی ئایینی درێژە بە دەسەڵاتی خۆی دەدا.

دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامیی ئێران داهاتووی کۆمەڵگەی خستووەتە مەترسییەوە و ئاسەوارەانی لەسەر ژیانی نەوەی داهاتوو، مەترسیدارن. دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامیی ئێران ئابووریی وڵاتی وێران کردووە و بەشەکانی بەرهەمهێنان و پەرەسەندی سەنعەت و ئەو بەشانەی دەبنە هۆی دروستبوونی کار بۆ خەڵک مانایەکیان نەوامەوە و وەرشکستبوونی یەک لە دوای یەکی ناوەندەکانی بەرهەمهێنان و بەرزبوونەی ڕێژەی بێکاری لە ئاکامەکانی دەسەڵاتی حکوومەتی ئێرانە. ئێرانی ژێر دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامی گەیشتووەتە لێوارەی لێکترازانی ئەخلاقی و کۆمەڵایەتی و سیاسی. ئەو حکوومەتە هەست بە نائەمنیکردن و نیگەرانیی زۆرینەی خەڵک بە مەرجێک بۆ درێژەی دەسەڵاتی خۆی دەزانێ.

کرێکاران، ژنان، نەتەوەژێردەستەکان، خوێندکارانی زانستگە، ڕۆشنبیران و لاوان لە شەڕێکی بەردەوام لەگەڵ ئەو حکوومەتەدان کە هەموو مافەکانیانی پێشێل و زەوت کردووە. هەرجۆرە بەرەوپێشچوونی خەباتی نەتەوە ژێردەستەکان و توێژە کۆمەڵایەتییە جۆراوجۆرەکان بەرهەمی شێلگیری و لەخۆبردوویی خەڵک و هەوڵی بێوچانی خەباتکارانە.

لە ئاستی نێونەتەوەییدا حکوومەتی کۆماری ئیسلامیی ئێران بە دەسەڵاتێکی دژە ژن، پیشێلکاری مافەکانی مرۆڤ و پشتیوانی تیرۆریزم و تیرۆریستان و هاوکاری ڕێکخراوە تیرۆریستییەکان بۆ نائەمنکردنی ناوچەکە و جیهان ناسراوە.

دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامیی ئێران زیاتر لە جاران نەداری، بێکاری، نائەمنی، وەزعی نالەباری کۆمەڵایەتی و شەڕی پەرەپیداوە.

کۆماری ئیسلامیی ئێران ڕێگری سەرەکیی پێشکەوتن و گەشەی و ئازادی و ئەمنییەتی کۆمەڵایەتیی لە ئێران و ناوچەکەیە. نەمانی ئەو دەسەڵاتە دیکتاتۆریی ئایینییە شەرتی سەرەکیی کرانەوەی ڕێگەی بەرەوپێش لە ژیانی خەڵکدایە.

کۆمەڵە هەوڵدەدا بە هاوئاهەنگیکردن لەگەڵ هەموو هێزە چەپ و دموکراتیکەکان، خەباتی سەراسەری لە ئێران بەهێز و هاوئاهەنگ و یەکگرتوو بکا و خەباتەکەیان بەرەو ڕووخانی حکوومەتی کۆماری ئیسلامیی ئێران ڕێنوێنی بکا.

چوارەم: کۆمەڵە و مەسئەلەی ئایین

کوردستان کۆمەڵگایەک کە بڕوا بە دموکراسی، ئاشتی، مرۆڤ دۆستی و ئازادی و ڕاوەستان بەرانبەر بە زوڵم و زۆر تێیدا ڕەگێکی بەهێزی داکوتاوە.

کۆمەڵە هاودەنگ لەگەڵ ئەو بڕوا گشتییە لە کوردستان ڕایدەگەیەنێ حیزبێکی ئازادیخواز، سێکولار و لایەنگری بەرینترین دموکراسییە. کۆمەڵە خوازیاری جیایی تەواوی دین لە دەوڵەتە. بڕوا بە جۆرێک لە ئایین یان بێبڕوایی بە ئایین مەسئەلەیەکی خوسووسیی ئینسانەکانە. هەر کەسێک بۆی هەیە هەر بڕوایەکی ئایینیی هەبێ یان بڕوای بە هیچ ئایینێک نەبێ. دەوڵەتی فدێراڵی کوردستان یارمەتیی هیچ ئایینێکی دیاریکراو نادا و بۆ یارمەتی یان دژی هیچ ئایینێک ڕێگە بە بەکارهێنانی ئامرازە دەوڵەتییەکان نادا.

پشتیوانیکردن و پەرەپێدانی ئایین یان دژایەتیکردنی لە سیستێمی فێرکردن وەلادەنرێ و دەوڵەتی فدێراڵ لەو بابەتەوە بە تەواوەتی سێکۆلارە. فێرکردن و کاری ئایینی یان هەوڵ بۆ نەهێشتنی بڕوای ئایینی ئەرکی ئەو ناوەندانەیە کە لایەنگرانی ئەو کارانە پێکیاندێنن و باری ئابوورییەکەشی دابین دەکەن. ناوەندە ئایینی و دژە ئایینەکان بۆیان نییە لە کۆمەڵگادا بە قازانجی خۆیان ئیجراییات بکەن.

پێنجەم: سەبارەت بە ئیعتیاد و نارکۆتیک

لە کۆمەڵگای ئێران دوو میلیۆن کەس بەتەواوی موعتادی مادەسڕکەرەکانن و سێ و نیو میلیۆن کەسی دیکەش مادەی نارکۆتیک بەکاردێنن. کوردستان سەهمیکی مەترسیداری لەو ئامارەدا هەیە.

پەرەپێدانی ئیعتیاد لە کوردستان یەکێک لە پیلانەکانی حکوومەتی ئێران بۆ لەکارخستنی پۆتانسیێل و توانی خەباتکارانەی خەلکی کوردستانە.

ناوەند و دامەزراوە ئەمنییەتییەکان کۆماری ئیسلامیی ئێران لە کوردستان ئەرکی بەرەوپێشبردنی ئەو سیاسەتە وێرانکارەیان لە کوردستان لە ئەستۆیە. کاربەدەستانی حکوومەتی ئێران خۆیان دانیان بە بوونی وەها پیلانێکدا ناوە. پارێزگاری پارێزگای کوردستان لە دەیەی 70ی هەتاوەی کە ئێستا لە نووسینگەی ڕابەری کۆماری ئیسلامی کاردەکا و ڕاوێژکاری عەلیی خامنەییە وتوویەتی " من توانیم چەک لە دەستی لاوانی کورد بستێنم و لەباتی چەک زەڕوەرەق بدەمە دەستیان" و بەو شێوەیە پەردەی لەسەر ئەو سیاسەتە نگریسەی حکوومەتی ئیسلامیی ئێران لە کوردستان لادا. ئێستا نزیکەی دوو دەیە بەسەر دەسپێکردنی پڕۆژەیەدا تێپەڕیوە. ئەو پڕۆژەیە لە لایەک تواندنەوە و شکستپێهێنای بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردستان، دامرکاندنی خەباتکاری و ئازادیخوازیی کردووتە ئامانج و لە لایەکی دیکەوە بەتەمای بەلارێدابردنی ئەخلاقی و ڕۆحیی خەڵک و تێکدانی خانەوادەکان لە کوردستانە.

کۆمەلە پڕۆژەی نگریس و بەرینی پەرەپێدانی ئیعتیاد و مادەی نارکۆتیک کە بەدەستی حکوومەتی ئێران بە شیوەی سیستێماتیک و پلان بۆ داڕێژراو لە کوردستان دەچیتەپیش بە یەکیک لە لەمپەرە گەورەکانی سەر ڕێگەی بزووتنەوەی ڕزگاریی نەتەوەیی دەزانێ و وەکوو لەشکرکێشییەکی دیکە دژی خەڵکی کوردستان چاویلێدەکا. کۆمەڵە هەموو توانی خۆی بۆ بەربەرەکانێ لەگەڵ ئەو دیاردەماڵوێرانکەرە و ئەو سیاسەتە نامرۆییەی کۆماری ئیسلامیی ئێران دەخاتە گەڕ و هەوڵ دەدا تواناکانی خەڵک بۆ بەرگرتن بەو دیاردەیە لە کوردستان بەهێز بکا. ئێستاکە لە زۆربەی شارەکانی کوردستان بزووتنەوەی خۆرسک و ناوەندی جۆراوجۆر بۆ بەرگرتن بە پەرەگرتنی ئیعتیاد پێکهاتووە، تەشکیلاتی نهێنیی کۆمەڵە لە هەموو

کوردستان هەوڵ بۆ بەهێزکردنی ئەو ناوەندانە دەدا و سازدان و ڕێکخستنی بزووتنەوەی خەلکی دژی شەبەکەکانی بلاوکردنەوەی ماددە سڕکەرەکان کە سەریان بە دەزگا و ناوەندە تایبەتە ئەمنییەتییەکانی حکوومەتی ئێرانەوەیە، بە بەشێک لە کار و ئەرکەکانی خۆیان دەزانن.

شەشەم: دژایەتی لەگەڵ شەڕ و چەکی کۆمەڵکوژ

درێژەی شەڕ لە زۆر شوێنی جیهان، لەشکرکێشیی نیزامی بۆ وڵاتانی دیکە بە بیانووی جۆراوجۆر و هەوڵی وڵاتان بۆ دەسڕاگەیشتن بە چەکی کۆمەڵکوژ یەکێک لە گرفتە ئاڵۆزەکانی دونیای ئەمڕۆیە کە دەبێتە هۆی نائەمنی، تێداچوون و ئاوارەیی و سەرگەردانیی خەڵک.

کۆمەڵە پشتیوانیی داخوازیی کۆمەڵگای جیهانی و ڕای گشتیی جیهان بۆ کۆتایی پێهاتنی شەڕ و بەرهەمهێنرانی چەکی کۆمەڵکوژ دەکا. گەلی کورد لە هەر چوار پارچەی کوردستان لە سەدەی رابردوودا زیاترین ئازری لە شەڕ و لەشگەرکێشیی نیزامی و چەکی شیمیایی دیتووە. بۆیە بۆ نەتەوەیەک کە خۆی قوربانیی شەڕ و بۆمبارانی شیمیایی و چەکی کوکۆژە، داواکاریی بەرگرتن بە شەڕ و بەرهەمهێنانی چەکی کۆکوژ داخوازییەکی بەجێگە و واقەعییە.

کۆمەڵە بە مەبەستی ڕزگاربوونی خەڵکی جیهان لە مەترسیی شەڕی ئەتۆمی و کۆمەڵکوژی، لایەنگری لە جووڵانەوە داماڵینی چەکی ئەتۆمی و چەکی کۆکوژ دەکا.

هەفتەم: مافەکان و کارکردنی منداڵان

لە ماوەی دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامیی ئێراندا کار و چەوساندنەوەی منداڵان بەشیوەیەکی بەرچاو بەرین بووەتەوە و شێوازێکی نامرۆڤانەتری بە خۆیەوە گرتووە. دەیان هەزار منداڵ خەریکی کارهایەکن کە بۆ گەورەسالانیش تاقەتپڕووکێنە و ئەو چەوساندنەوە بێبەزەییانە ژیانی نەوەی داهاتووی خستووەتە مەترسییەوە. زیادبوونی ژمارەی منداڵانێک کە کار دەکەن بەردەوام لە زیادبووندایە و ئەو نیشاندەری باری ئابووریی خراپی خانەوادە کرێکار و زەحمەتکیشەکان دەکا کە لە ژێردەسەڵاتی کۆماری ئیسلامیی ئێراندا بێکاری، هەژاری و نەداری و گرفتەکانی ژیانیان بە شێوەیەکی مەتریسدار زیادی کردووە. ئەو بارودۆخە دیاردەی منداڵانی سەرشەقامی لەگەڵ خۆی هێناوە کە لە زۆربەی شارە گەورەکانی ئێران بووەتە دیاردەیەکی بەرچاو و ڕۆژ لە ڕۆژ زیاتر پەرەدەستێنێ. دیاردەی منداڵانی سەرشەقام بە شیوەیەکی ئاشکرا ڕەنگدانەوەی سیاسەتە دژە کرێکاری و دژە مرۆییەکانی کۆماری ئیسلامیی ئێرانە. بوونی دەیان هەزار منداڵی سەر شەقام کە ڕۆژانە لە سەر شەقامەکان و مەیدانەکانی کار و کەلاوەکان سەرگەردانن و شەوانە دەبنە قوربانیی باندە خراپکارە جۆراوجۆرەکان، ئاکامی دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامیی ئێرانن و ڕاستییەکانی ئەو دەسەلاتە بەڕوونی دەردەخەن.

خەباتی دژی ئەو دیاردەیە و بەرگرتن بە کارکردنی منداڵان دەبێ هەر لە ئێستاوە بخرێتە دەستووری کاری هەموو ناوەند و ڕێکخراو و حیزبە سیاسییەکان بۆیە کۆمەڵە داوا دەکا

1. کارکردنی منداڵانی تەمەن کەمتر لە 16 ساڵ قەدەگە بکری

2. شوێنی تایبەت بۆ بەخێوکردن و ئاگاداریی مندالانی بێسەرپەرەست دابنرێ.

3. حکوومەتی کوردستانی فدێراڵ سەرپەرەستیی مندالانی سەرشەقام بگرێتە ئەستۆ و ئەرکی فێرکردن و بارهێنانیان قەبووڵ بکا.

4. کۆمەڵە بەیانییەی جیهانی مافەکانی منداڵانی قەبووڵە و بۆ چەسپاندنی لە کوردستان هەوڵ دەدا.

هەشتەم: خوێندن و فێرکردنی گشتی و خۆڕایی

خوێندن و فێرکردن بەردی بناگەی کۆمەڵگای داهاتوو بۆیە لە ڕوانگەی کۆمەڵەوە

1. هەموو منداڵێک دەبێ تا تەمەنی 16 ساڵان بخوێنی و خویندن بۆ هەمووان بە خۆڕایی بێ

2. بەمەبەستی نەهێشتنی هەڵاواردن لە خویندندا، خوێندنگە ئینتیفاعییەکان دەکرینە خوێندنگەی گشتی

خەرجی کتێب و پیویستییەکانی خوێندن لە ئەستۆی دەوڵەتە و شەهرییەی خوێندنگەکان و زانستگە دەولەتییەکان لابرێن.

نۆهەم: سەبارەت بە دابینکردنی پێداویستییەکانی بەساڵاچووان

لە کوردستان هەلومەرجی ژیانی بەساڵاچووان و کەمئەندامان زۆر دژوار و تاقەتپڕووکێنە. هەرچەن لەم سالانەی دواییدا هەندێک هەوڵی جێگای پیزانین لە لایەن ژمارەیەک لە ڕێکخراوە سەربەخۆ و خورسکەکانی تایبەت بە کەمئەندامان و بەسالاچووان بۆ چاککردنی دۆخی ژیانی ئەو کەسانە

دراوە بەلام هێشتا تا گەیشتن بە دابینکردنی ژیانێکی شیاو بۆ ئەو توێژەی کۆمەڵگا ڕێگەیەکی زۆرمان لەبەردەمدایە. کۆمەڵە پشتیوانیی لە هەولەکانی ئەو ناوەندانە دەکا و هەوڵی خۆی بۆ یارمەتی و پەرەپێدانیان لە کوردستان دەخاتەگەڕ. ئەو ئەرکە گرینگە ئەرکی هەموو چالاکانی سیاسی و مەدەنی و کۆمەڵایەتیی کوردستانە. بەشداری لەو ناوەندانە و وەرگرتنی کار و ئەرک لە ناوەندەکانی تایبەت بە یارمتیدانی بەساڵاچووان و کەمئەندامان بەشێکی جیانەکراوەی ئەرکەکانی هەموو ئەو کەسانەیە کە بۆ گەیشتن بە کۆمەڵگایەکی مرۆڤانی خەبات دەکەن.

چۆنیەتیی دابینکردنی ژیانی بەسالاچووان و کەمئەندامان دەبێ بەڕوونی دیاری بکرێ و هەر لە ئەورۆوە هەوڵی بۆ بدرێ.

کۆمەڵە خوازیاری دانرانی شوێنهایەکی تایبەت بۆ ئاگاداری و خزمەتگوزاریی بەساڵاچووان و کەمئەندامانە و لە ڕوانگەی کۆمەڵەوە هەموو خەرجەکانی ئەو ناوەندانە دەبێ دەوڵەت دابینیان بکا.

دەهەم: پێویستیی هەڵوەشانەوەی حوکمی ئیعدام

سزای ئیعدام دەبێ لە بنەرەتەوە ڕەدکرێتەوە و هەڵوەشێتەوە. ئیعدامکردنی تاوانباران ڕێژەی تاوان کەمناکاتەوە و دیاردەیەکی غەیری موتەمەدینانەیە و دەبێ لە کۆمەڵگای بەشەریدا نەمێنێ.

کۆمەڵە خوازیاری هەولوەشانەوەی حوکمی ئیعدامە. بۆ کەمکردنەوە و نەهێشتنی تاوان دەبێ بیر لە چارەسەرکردنی سەرچاوەکانی ئەو دیاردەیە واتە نەداری و نەبوونی ئازدی بکرێتەوە.

نەتەوەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست زیاتر لە هەموو نەتەوەکانی دیکە لەگەڵ سزای وەحشیانەی ئیعدام و شیوە ترسناک و نامرۆییەکانی سزادان بەرەوڕووبووە. هەڵوەشانەوەی سزای ئیعدام بۆ نەتەوەیەک کە دەیان هەزار کەس لە خەباتکارانی بەو شیوەیە لەدەست داوە، داخوازییەکی ڕەوا و واقێعییە. دەبێ هەستی تۆڵە سەندنەوە لەناو ببرێ و ڕیگە نەدرێ ئەو برینانە وەکوو خۆیان بمیننەوە.

یازدەهەم: دژایەتی لەگەڵ سزادان لە پیش چاوی خەڵک

بەدرێژایی سێ دەیە دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامیی ئێران سزادانی خەڵک لە شوێنە گشتییەکان و لە پێشچاوی خەڵک یەکیک لە ناشیرینترین ئامرازەکانی پاراستنی دەسەڵاتی حکوومەتی کۆماری ئیسلامی بووە. حکوومەتی ئێران لەم 30 ساڵەدا بەمەبەستی بەلاڕێدابردن و ڕووخاندنی بەها مرۆییەکان ئەو شێوازە دزێوەی بۆ سزادان بەکار بردووە کە کاریگەرایی زۆر خراپی لەسەر کۆمەڵگا بووە. لە ڕوانگەی حکوومەتی کۆماری ئیسلامیی ئێرانەوە هەموو خەڵک تاوانبارن و ئەو کەسانەش وا لە مەیدان و شەقامەکان بۆ سەیرکردنی سزادانی تاوانباران کۆدەبنەوە تاوانبارانێکن کە دەبی چاوترسێن بکرێن. ئاسەواری خراپی ئەو دیاردە دزێوە تا ماوەیەکی زۆر پاش نەمانی حکوومەتی ئیسلامیی ئێرانیش لە کۆمەڵگادا دەمینیتەوە. هەڵوەشانەوەی سزادانی تاوانباران لە پیشچاوی خەڵک دەبێ ببێتە داخوازییەکی سەرەکی و دروشمی هەموو خەبات و تێکۆشانێک لە سەراسەری ئێران. تۆڵەسەندنەوە (قصاص)، سزای جەستەی، بڕینی دەست و لاقی خەڵک، سەنگەسار و سزا وەحشیانەکانی دیکە دەبێ بۆ هەمیشە هەڵوەشیندرێنەوە.

دوازدەهەم: سەبارەت بە سەرچاوە سروشتییەکان، ژینگە و ئاسەواری مێژوویی کوردستان

یەکێکی دیکە لە سیاسەتەکانی حکوومەتی کۆماری ئیسلامیی ئێران و حکوومەتە شۆڤینیستییەکانی دیکەی پێشووی ئێران دەسبەسەردا گرتن و تاڵان کردنی سەرچاوە سروشتییەکان، لەناوبردن و تالانکردنی ئاسەوارە نەتەوەیی و میژووییەکان و زەرەرگەیاندن بە ژینگەی نەتەوەی ژێردەسەتی کورد بووە و ئەو سیاسەتانە ئێستاش بەردەوامن. حکوومەتی ئیسلامی لە چاو دەسەڵاتەکانی پێش خۆی زیاتر و جیددیتر دەستی داوەتە ئەو تالان و تێکدانە. کۆمەڵە پاراستنی ئاسەوارە مێژوویی و فەرهەنگییەکانی گەلی کورد بە بەشێک لە خەبات بۆ ڕزگاریی نەتەوەیی دەزانێ و دژی سیاسەتەکانی حکوومەتی کۆماری ئیسلامی لەو بابەتەوە خەبات دەکا.

کۆمەڵە خۆی بە بەشێک لە بزووتنەوەی نێونەتەوەیی پاراستنی ژینگە دەزانێ و هەوڵدان بۆ پاراستنی ژینگە لە کوردستان بە یەکیک لە ئەرکەکانی خۆی دەزانێ. بەشداریی چالاکانە لە ڕێکخراوەکانی پاراستنی ژینگە بەشێکی جیانەکراوەی خەباتی نەتەوەیی لە کوردستانە. دەزگاکانی ڕاگەیاندنی کۆمەلە دەبێ هەوڵبدەن بۆ راکێشانی سەرنجی خەڵک بۆ لای ئەو مەسئەلەیە و گرینگیی ئەو پرسە زیاتر دەرخەن. ناساندنی بزووتنەوەی جیهانیی پاراستنی ژینگە بە خەڵکی کوردستان و بەکارهێنانی ئەزموونەکانی ئەو بزووتنەوەیە لە کوردستان دەبێ لە ئێستاوە وەکوو بەشێک لە ئەرکەکانی کۆمەڵە چاویلێبکرێ.

فێرکردن و سازکردنی فەرهەنگی پاراستنی ژینگە یەکێک لە ئەرکەکانی حکوومەتی فێدێراڵی کوردستانە.

کوردستان خاوەنی ئاسەواری مێژوویی کۆن و پڕبایەخە کە لە 30 ساڵ دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامیی ئێراندا تالان کراوە. حکوومەتی ئێران بە شیوەیەکی پلانبۆداڕیژراوە هەوڵیداوە شوێنەوارە مێژووییەکانی کوردستان لەناوبەرێ. لە چەند ساڵی رابردوودا گرنگیی ئەو شوێنەوارانە بۆ خەڵک زیاتر دەرکەوتووە و وشیاریی خەڵک لەو بابەتەوە زیاتر بووە و ئەو مەسئەلە تاڕادەیەک بەری بە تالان و تێکدانی ئاسەوارە مێژووییەکانی کوردستان بە دەستی حکوومەت گرتووە، بەڵام هێشتا پیویستە کە هەر لە ئەوڕۆوە پلانێکی دیاریکراو بۆ پاراستنی ئاسەوارە مێژووییەکانی کوردستان دابڕێژرێ.